

't Blijft Oranje boven! : 1544-1898 ... van een oud vorstenhuis ... en van eene jonge vorstin ...

<https://hdl.handle.net/1874/234973>

Br. 1898. VI. 21.

mm 11603

't Blijft:

Oranje boven!

1544—1898.

.... *Van een oud Vorstenhuis....*
en van eene jonge Vorstin....

DOOR

ELISABETH.

NIJKERK,
G. F. CALLENBACH.

1898.

31 Augustus 1898.

Ons hart gedenkt op dezen Dag
Een ouden Zang
Een lied, in Nederland gehoord
Drie eeuwen lang!

.

„'k Blijf u getrouw, mijn Vaderland!
„Tot in den dood;
„Ik richt mijn oogen op den Heer,
„Zijn macht is groot!

„Wees niet bevreesd en niet vervaard:
„— Uw redding náákt!
„Wegdrijven zál deez' donkre wolk:
„Uw Vader wáákt!

„Alleenlijk bid voor mij, mijn volk!
„Beí — nacht en dag,
„Dat ik, Zijn grooten Naam tot eer,
„U helpen mag!“

.

De wolk drééf weg; de Vrijheid kwam;
En roem; en eer!
. . . . Maar d' eedle Zanger van dit lied
Hij wás niet meer!

Hem trof — o, Uur van rouw en smart!
Eens moorders hand;
Hij stierf Zijn laatste woord
Een beê — voor Nederland!

* * * * *

Ons hart gedenkt op dezen Dag
Dien ouden Zang
En ook die Beê, door God verhoord:
Drie eeuwen lang!

I.

Bam! bam! bam!

Langzaam weergalmen zes slagen van de torenklok der Grootte kerk.

Bam! bam! bam!

Vol en duidelijk trillen ze door de stille avondlucht; dan sterven ze weg.

't Is Augustus; 31 Augustus 1880.

Op een achterkamertje — 't huisje stond in een der meer afgelegen buurten van 's Gravenhage — zit oude vrouw Wolters, ijverig breiend, voor 't open venster.

„Zes uur!” zegt ze halffluid, even van haar werk opkijkend. Haar gelaat is gerimpeld — meer nog door zorgen dan door ouderdom; 't dunne haar, dat hier en daar onder 't mutsje te voorschijn komt, is geheel grijs, maar een vriendelijke, vredige uitdrukking in de heldere oogen zegt ons, dat haar hart jong en hoopvol is gebleven.

Al zijn de ouderwetsche meubeltjes door langjarig gebruik ter dege versleten, — toch ziet het kleine vertrek er recht netjes en gezellig uit.

Tusschen de bloempotjes in de vensterbank zit poes; ze spint welbehagelijk en verliest de glinsterende, tikkende breinaalden geen seconde uit het oog.

„Zes uur!” herhaalt hare meesteres onrustig: „waar die jongen toch blijft! Weet jij 't, poes?”

Poes houdt heel eigenwijs den kop schuin . . . en spint nog harder. . . . Pang!!

Wat was dat? Grootmoeder schrikt op; poes ook. Eene

ontploffing? De oude vrouw kan 't geluid niet duidelijk onderscheiden; ze is nu en dan wat hardhoorend.

Een minuut blijft alles rustig; toen weer: . . . Pang!!! . . .

Daar wordt de deur met een ruk opengegooid en een blozende achtjarige jongen stormt letterlijk naar binnen: „Grootmoeder!” hijgt hij. Maar verder komt hij niet, hij moet even adem scheppen . . . „Grootmoeder!” . . .

Pang!! . . .

— „Weet u, wat we hebben? We hebben een prins of een prinsesje; daarom schieten ze met kanonnen in den Koekamp. . . . Mag ik gaan kijken met Jan en Gerrit en . . .” Weg is hij!

Maar Grootje hem na. „Jongen!” roept ze: „wát zeg je?”

„We hebben een prins of een prinses; in 't paleis is het. Je kunt aan 't schieten hooren, wát het is . . . Tel de schoten maar . . .”

Pang!!! . . .

„— honderd een voor 'n prins; een en twintig voor 'n prinses. Dag, Grootmoeder!”

Hoofdschuddend gaat vrouw Wolters weer zitten; ze neemt haar breiwerk op, maar tot groote verbazing van poes, die deze werkstaking heel ongewoon vindt, laat ze het weldra in den schoot vallen — om beter te kunnen luisteren!

. . . Pang!! . . . pang!! . . .; nu 't oor er aan gewend is, hoort ze duidelijk, dat 't kanonschoten zijn! Hoeveel waren er al geweest? Twee, voordat Piet kwam; toen nog twee, en nu weer twee; dat zijn er al zes. . . .

En ze telde voort, het oude vrouwtje! . . . God weet, hoevelen met haar meêtelden in den Haag!

— „Twintig; . . . een en twintig” . . . 't Werd stil; wat duurde *die* minuut lang!

't Blééf stil.

„Een prinsesje dus!” fluisterde Grootmoeder; „wat zal hij blij zijn met zijn dochttertje, onze oude Koning! Had mijn Gerrit dezen dag eens mogen beleven!”

Ze verzonk in diep gepeins.

Als ze aan den Koning dacht, dan dacht ze ook aan haar man: volgens háár behoorden die twee bij elkander. . . . Zij was er nooit over uitgepraat tegen ieder die 't hooren wilde, dat Grootvader in 1830 den „tiendaagschen” had meêgemaakt: „Onder den Koning zen vader, die toen nog prins van Oranje was; vijf jaar is ie weggeweest voor dien tiendaagschen veldtocht, ergens in België! — 't Was zen gelukkigste tijd; in zijne laatste ziekte lag hij er aldoor over te malen en ook over zijn „metalen kruis”; dat hadden allen die meê uitgetrokken waren van den Koning gekregen, toen ze thuishkwamen. Wat was mijn goeje Gerrit daar trotsch op! Later is ie aan 't hof gekomen. Vijf en twintig jaar heeft ie dezen Willem III als lakei gediend; hij heeft hem vaak gesproken en hij zou zijn leven voor zen vorst gegeven hebben. „Vrouw,” zei Gerrit, kort voor hij stierf, tegen me: „onze Koning is altijd goed voor me geweest; 't pensioentje, waarvan je na mijn dood leven kunt, heb je ook al aan hem te danken. Houd hem in eere en leer het den jongen ook”. . . . Die „jongen” was Piet, hun ouderloos kleinkind, die sinds zijn derde jaar bij hen inwoonde. Wat zou ze hebben moeten beginnen zonder dat pensioentje? Zij was te oud en te zwak om uit werken te gaan; met breien kon ze wel een duitje, maar lang niet genoeg verdienen, en Piet bracht natuurlijk nog niets in.

Aan dit alles dacht Grootje op dien zomeravond . . . en ze eindigde met biddend de handen te vouwen.

Want ook háár hart klopte warm voor 't Oranjehuis!

Intusschen hadden Piet, Gerrit, Jan — en welke namen ze verder dragen mochten — 't op een loopen gezet naar den Koekamp. En hoe verder ze kwamen, des te meer groeide de troep jongens aan, evenals een sneeuwbal, al rollende, steeds grooter wordt! Maar dát is dan ook 't eenige, wat deze jongens met een *sneeuwbal* gemeen hadden, want ze zagen er veeleer uit als *vuurbollen*, toen ze, blazend en hijgend, de plaats bereikten, waar ze wezen wilden; van buiten en van binnen waren ze warm!

Zij kwamen nog tijdig genoeg voor de laatste schoten.... 't Was liefhebberij, zooals die knalden; de grond dreunde ervan! Goed, dat je wist, dat 't maar los kruit was; anders zou je werkelijk bang gaan worden!.... Want — natuurlijk waren onze jongens door de menschen heengedrongen, en stonden ze vlak vooraan!.... Bij elk schot riepen zij: „Hoera!!“; — na 't laatste.... klonk hun „Leve de Prinses!“ boven dat der menigte uit; van geestdrift overschreeuwden ze zich haast; en ze zwaaiden met de handen en wuifden met de petten — als rechtchappen Nederlanders en echte Oranjeklanten!

Toen — langs 't Noordeinde — terug. — Kijken, dat ze deden! Ze bezagen 't Paleis van boven tot beneden; maar er was niets buitengewoons aan op te merken.... Die Koninklijke Standaard woei gisteren ook van 't dak; die schildwachten stonden daar altijd!

Toch bléven ze kijken.

„Zou jij der niet eens even willen zien, Jaap?“

„Nou, of ik!“

„Ze leit zeker in een gouden wieg, hé?“

„Natuurlijk! goud is ommers 't duurste, wat er is!“

„We hebben nou één prins en één prinsesje.... 'k Vind het aardig, dat 't een meisje is.“

„Een *meisje*!“.... zei Piet verontwaardigd: „een meisje! Een *prinsesje* bedoel je.“

„Nou, is een prinsesje dan geen meisje? Ze is toch geen jongen, domoor!“

„Zeg, jij hoeft me niet te schelden hoor!.... of ik zál je....“

— „Pas op! Daar komt een diender.“

Gelukkig maar, want 't had weinig gescheeld of ze waren al dadelijk ter wille van eene vermeende beleediging van 't Koningskind aan 't bakkeleien gegaan. — Nu liep de zaak „met een sisser“ af; en ze togen verzoend verder. Ja! in hun hofje aangekomen, hieven zij, alvorens te scheiden, verschillende Vaderlandsche liederen aan; jammer, dat ze van de meeste slechts enkele regels kenden — en bij álle middenin bleven steken.

't Lied — zoo juist met wijs en al door Piet gemaakt, ging 't best van alles. 't Was even toepasselijk als kort en véélzeggend, — ze zongen 't dan ook verscheidene malen:

Oranje boven! Oranje boven!
Leve Willem drie!
Met de Koningin en 't Prinsesje derbij;
Lang, heel lang nog leven zij.
Oranje boven! Oranje boven!
Leve Willem drie!''

De jeugdige volksdichter vond zijne Grootmoeder nog zittend bij 't open venster.

't Was schemerdonker. „Je slaapt toch niet, Grootje?.... We hebben een prinses!”

„Ik weet het! ik weet het!.... tellen kan je Grootmoeder nog wel, hoor!.... Daar, jongen, hier heb je een dubbeltje, haal een krentenbroodje bij den bakker.... Ik steek onderwijl de lamp aan en zet een kopje koffie; we eten en drinken dan op de gezondheid van ons prinsesje.”

In minder dan geen tijd was Piet met het verlangde terug.

Ze vierden dien avond feest met hun beidjes, en vrouw Wolters haalde 't eene belangwekkend feit na 't andere op uit Grootvaders loopbaan. In één woord, zij stelde het leven van lakei „bij den Koning zelvvers” zóó begeerlijk voor, dat Piet in ware geestdrift ontstak:

„Dát zal ik ook worden, Grootje!”

„Ja, jongen, maar Z. M. is al zoo oud en jij bent nog zoo'n kleine jongen.”

„Dan bij prins Alexander, als *die* koning wordt! Zal dat niet heerlijk zijn, Grootmoeder?”

„'t Lijkt wel, of het je niemendal kan schelen, dat onze goede Koning dan eerst dood moet!” zei vrouw Wolters, een beetje ontevreden, want op dát punt vatte ze dadelijk vuur.

„Zoo meen ik het niet,” verdedigde Piet zich. „U zegt zelf, dat ik geen lakei meer worden kan bij dézen Koning.”

1883.

1880.

1882.

1883.

1883.

1883.

1886.

1879.

1890.

1885.

1889.

1886.

1887.

1889.

1887.

1889.

Natuurlijk had haar jongen 't zóó niet bedoeld! Grootje had terstond berouw over hare haastigheid, en ze wou 't weer goed maken: „Krijg jij Grootvaders boek maar uit de latafel, hoor! Je moogt 't vanavond hebben, als je er heel voorzichtig meê bent.”

In „Grootvaders boek” — 't kwam alléén bij extra gelegenheden voor den dag — stond de geheele geschiedenis van 't Huis van Oranje; ook een Stamboom van dit doorluchtig geslacht en de portretten van ál de vorsten.

Dat vrouw Wolters haren kleinzoon toestond dit kostbaar geschrift te bekijken, was wel 't grootste bewijs, dat haar hart dezen avond in eene feestelijke stemming was.

Onder degenen die óók naar de kanonschoten geluisterd en meêgeteld hadden, waren de bewoners van een huis in de Zcestraat — vlak bij 't Noordeinde —: Mr. en Mevrouw van Merlen.

Annie, hun vijfjarig dochttertje, was verrukt, toen hare ouders haar vertelden, hoe die 21 kanonschoten den volke verkondigden, dat er eene prinses geboren was! Wat had zij veel te vragen; vooral, toen ze in haar bedje lag en Mama bovenkwam om haar goedennacht te zeggen:

„Is 't prinsesje net zoo'n kindje als Willie van tante Ella? Ligt ze in een wieg, met gewone kleertjes aan of heeft ze een kroontje op haar hoofd — net als die prinses in mijn toovergodinnenboek? Doet haar dat geen pijn?”

't Was een ding voor hare moeder om overal een antwoord op te geven! Dat 't prinsesje gewone kleertjes aanhad en geen kroon droeg, — bracht Annie in de grootste verbazing; eerlijk gezegd, was ze wel een weinig teleurgesteld!... Maar, na even nagedacht te hebben, zei ze met een zucht: „Zij zal véél lekkerder slapen zónder!”

Op 't punt van haar avondgebedje te doen, vroeg ze: „Maatje, moet een prinsesje ook den Heer Jezus liefhebben?”

„Ja zeker,” antwoordde Mevrouw ernstig. „Wij willen hopen, dat zij reeds vroeg den lieven Heiland zoeken en vinden mag!”

't Kind legde haar kopje vertrouwelijk tegen moeders schouder en fluisterde: „Eerst dacht ik, ziet u, dat zij wel in den hemel zou komen, omdat ze een *prinsesje* is.... Mama! dan moet zij toch bidden ook;.... wie leert haar dat?” — Toen, bijna onhoorbaar, vlak aan moeders oor: „Ik weet het wel, — de Koningin, niet waar? Die leert het prinsesje bidden, zooals u 't mij heeft geleerd..... Nu kan ze nog niet praten!.... Mag ik vanavond den lieven Heer vragen haar te zegenen net als Papa en u en Frits en allemaal?”

Hare moeder knikte toestemmend; en ze bad meê, toen Annie den Hemelschen Vader om een zegen vroeg voor: „dat lieve prinsesje, dat Hij vandaag aan den Koning en de Koningin gegeven had.”

Voortaan zouden er velen zijn in Nederland: uit alle standen, van elken leeftijd, die, ieder op zijne wijze, dat jonge, kostbare leven zouden opdragen aan de hoede van Hem, Wien gegeven is alle macht in Hemel en op aarde!

II.

„Ben jij ook niet blij met ons prinsesje, Mie?” vroeg Annie den volgenden morgen, zoodra ze de oude werkvrouw in de gang tegenkwam.

„Blij?” zei Mie, uiterst verbaasd. „Welneen; wat kan 't ons menschen schelen? We worden er niet beter en niet minder van; we moeten even hard werken.”

Deze laatste woorden vooral gingen Annie te hoog — ze was nog zoo'n klein ding! — maar ze herhaalde verschrikt: „Ben je *niet* blij; ook niet een heel klein beetje?”

„Ik wil 't wel wezen,” beloofde Mie, want ze was goedig van aard: „als ik er u plezier meê kan doen, jongejuffrouw, dan zal ik 't zijn!”

Maar Mie's gezicht bleef even donker en somber als altijd. Annie

had een vaag vermoeden, dat zùlk eene uiting van vreugde de rêchte niet was. . . . Met een gezichtje zóó ernstig, als ze 't bij mogelijkheid trekken kon, ging ze vlak vóór de oude vrouw staan en zei met een bevend mondje: „Jans en Gerritje zijn wel blij; Papa, Mama en Frits ook; dus *moet* je 't ook wezen.”

Toen keerde zij zich haastig om, ging naar hare moeder en barstte in tranen uit.

„Mie meent het zoo kwaad niet,” zei mama vertroostend, nadat 't kind haar leed met horten en stooten had meêgedeeld; „je moet haar zoo tusschenbeide eens wat van 't prinsesje vertellen; — je zult zien, dan zal 't wel beter worden. . . . Ga nu gauw spelen.”

. . . . Maar Annie bleef diep teleurgesteld door deze ondervinding, en midden onder haar spel vroeg ze aan hare grootste pop: „Wat denk je? Zouden er nog méér menschen wezen, die *niet* blij zijn met ons prinsesje?”

Ergens in een afgelegen deel van ons Vaderland, werd dienzelfden 31 Augustus ook een kindje geboren. Vader en moeder waren arm, doodarm. In hunne hut kon je niet eens rechtop staan; geen tafel, geen stoel, geen bed was daarin te vinden; — niets dan een boomstam, wat gebroken vaatwerk en eenige oude lappen om je meê toe te dekken! De vloer bestond uit ruwe zwarte aarde — als 't regende of sneeuwde uit modder, — want op 't dak lagen geen stevige pannen, maar graszoden. . . .

Al hadden ze bijna geene kleertjes om 't aan te trekken, — toch waren ook déze ouders blij met hun kleine meisje. Moeder noemde het Wilhelmina, want zij dacht aan hare eigene moeder, die zij zoo vroeg verloren had. . . . Dat er in den Haag een prinsesje was, even oud, dat ook Wilhelmina heette, was hun onbekend; maanden later nòg; hunne hut stond zoo ver weg op de hei! Van wetten of regeering hadden zij geen hoogte; . . . zij wisten ternauwernood, dat hun land Nederland heette en dat er een Koning aan 't hoofd van hun volk stond. . . . Ze lazen geene kranten; brieven kregen ze nooit, — dus ze kenden hun' Vorst niet van de

postzegels; zijne portretten, op de muntstukken, die zij in handen kregen, waren zoo onduidelijk, zoo afgesleten, en zoo bitter klein. Grooter dan op een dubbeltje zelden!

Feestvieren, bijzondere dagen gedenken ze deden er niet aan. Als ze maar niet van honger omkwamen, en 't 's winters niet te koud hadden; als vader slechts geregeld werk had bij 't turfgraven in de venen; als ze maar niet te vaak ziek waren, — dan leefden ze tevreden. Maar gelukkig, recht gelukkig, gevoelden zij zich nooit!

.... Want 't treurigste van alles was, dat zij God niet kenden; dat niemand, niemand hen ooit kwam spreken van den Heiland. Die Zijn leven ook voor hen gegeven had.

Op die uitgestrekte heide woonden vele menschen, even arm en onwetend als zij.

III.

Z

es weken zijn voorbijgegaan.

„Prinsesje wordt vandaag gedoopt!” — Met deze gedachte werd Annie Dinsdagmorgen, 12 October, al voor dag en voor dauw wakker. Hare ouders bevonden zich onder degenen, aan wie eene toegangskaart werd gezonden tot bijwoning dezer plechtigheid; hoe dikwijls 't kleine meisje die kaart wel bekeken had, weet ik niet!

TOEGANG-KAART	
tot bijwoning in de Willemskerk	
DER PLEGTIGE BEDIENING VAN DEN	
HEILIGEN DOOP	
AAN	
H. K. H. de Jonggeboren Prinses der Nederlanden,	
OP DINGSDAG DEN 12 OCTOBER 1880,	
des namiddags ten 1 uur.	
<i>De Oppcr-Ceremoniemeester,</i>	
O. BARON VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.	
 Ingang tot de kerk, door de deur, zijde Mauritskade .	
Plaats: Wijk	Bank N ^o .
 Men wordt verzocht zich een half uur vóór den aanvang der Plegtigheid op zijne plaats te willen bevinden.	

.... 't Stuk grond, gelegen aan de Nassaulaan, waarop de Willemskerk zich verheft, behoorde aan Koning Willem II; in 1845 — toen er gebrek aan werk was, — liet deze Vorst hier huizen

zetten; 't middelste werd bestemd tot rijsschool of manege. Zijn opvolger gaf dit gebouw ten geschenke aan de Ned. Herv. Gemeente te 's Gravenhage; van 1854—1859 werd het tot kerk ingericht, wat 't sedert gebleven is.

De prachtige (alleenstaande) preekstoel van uitgesneden hout — een waar kunstwerk —, het sierlijk zilveren doopvont met voetstuk, het Avondmaalstel van 't zelfde metaal, zijn eveneens geschenken van onzen laatsten Oranjevorst, wiens naam in den gevel vermeld staat en naar wien 't bedehuis *Willemskerk* werd genoemd.

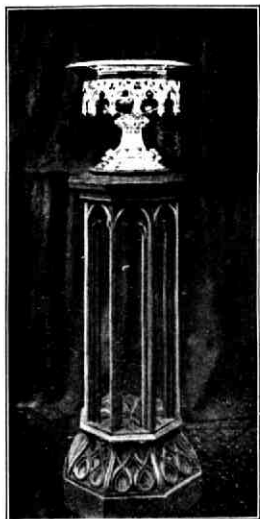
.... Binnen déze muren zou de jeugdige dochter van Koning Willem III en Koningin Emma den Heiligen Doop ontvangen.

Tegen den tijd, waarop hare ouders uit de kerk konden komen, zat Annie op den uitkijk en ze drukte haar neusje letterlijk plat tegen 't venster.

Daar waren Papa en Mama dan eindelijk!.... Ze vloog naar de deur.... en gunde hare moeder letterlijk geen rust om haar goed af te doen. — Zoo spoedig mogelijk moest Mama gaan vertellen: van den Koning en de Koningin; van den Vader der Koningin, die uit Arolsen was overgekomen, om zijn kleindochtertje te zien doopen; van prins Frederik, en prinses Hendrik.... maar vooral van 't kindje zelf! Hoe de vorstelijke doopeling op een kussen werd binnengebracht door Harer Majesteits Grootmeesteres, die 't prinsesje aan de Koningin had overgegeven; hoe de Moeder zelve haar dochtertje had vastgehouden, terwijl de grijze leeraar het doopwater op 't kinderhoofdje sprenkelde; — hoe heilig en plechtig een oogenblik dát geweest was, waarop de oude man met ontroerde stem deze woorden sprak:

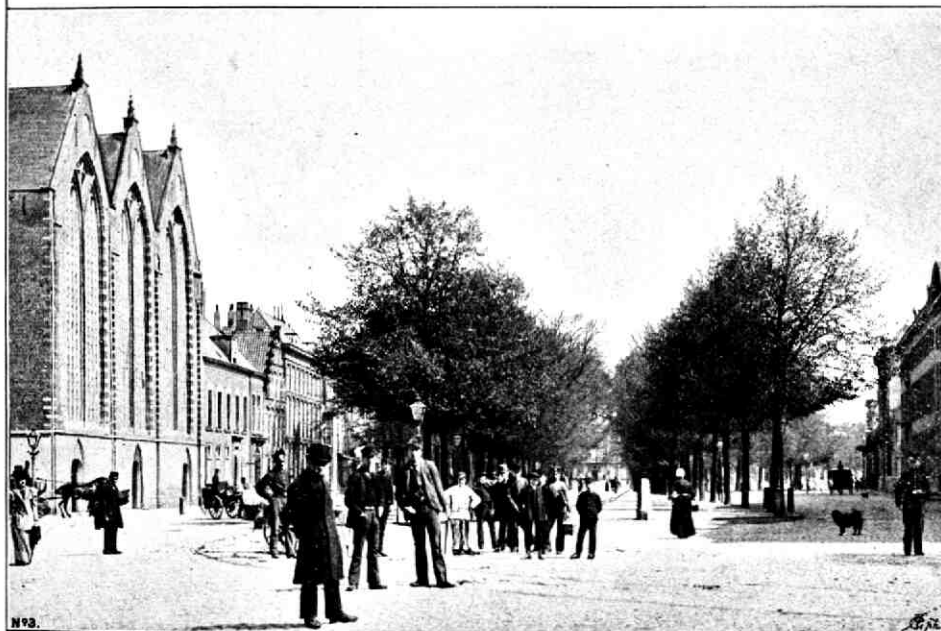
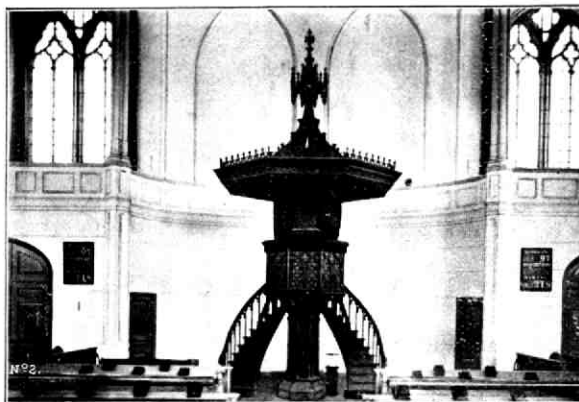
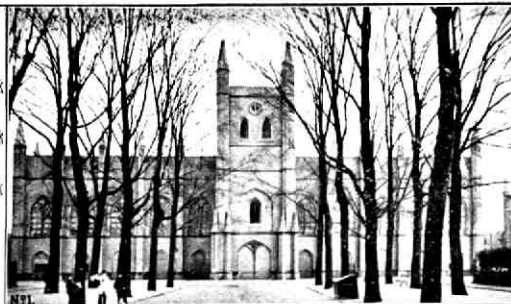
„Wilhelmina, Helena, Paulina, Maria; ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.”....

Den vorigen Zondag had Annie haar nichtje zien doopen, en naar aanleiding hiervan had Mama haar een en ander verteld van de heerlijke beteekenis dezer gewichtige handeling. 't Kleine meisje

Doopvont $\frac{1}{2}$ Willem'skerk
Geschenkt van Z.M. Koning Willem III

N^o1 Willem'skerk
voorzijde
N^o2 Willem'skerk
binnensijde
N^o3 Kloosterkerk
in Voorhout

kon er dus *iets* van begrijpen, toen hare moeder haar ten slotte uitlegde, dat de Vader in den hemel heden ook tot haar geliefd prinsesje gesproken had: „Gij zijt Mijn kind; gij waart dat reeds, maar nu zult gij er nimmer aan kunnen twijfelen, dat Ik u het eerst en zoo uitnemend heb liefgehad.”

Zou Grootmoeder Wolters weten, dat „Prinsesje” vandaag gedoopt is?

„Jongens!” zei ze dien avond tegen Piet — haar groote Bijbel lag vóór haar; ze had juist gevonden, wat zij zocht, . . . al sprekende, hield ze er den vinger op en schoof haar bril in de hoogte; „jongen, *hier* staat het, dat heerlijk woord, dat ik je wilde voorlezen: „Laat de kinderkens tot Mij komen en verhindert ze niet, want derzulken is het Koninkrijk der hemelen.” Dát hebben vandaag die goede Koning en die lieve Koningin gedaan; ze hebben hun kind tot den Heer Jezus gebracht. 't Was het beste, wat ze doen konden! Niemand heeft dáár ooit berouw van gehad! . . . God zegene hen en het nieuwe lammetje van Zijne kudde; moge het altijd maar dicht bij den Herder blijven!”

'k Geloof niet, dat onze Piet recht begreep, waar Grootje heenwilde; hij luisterde maar half, want hij had zijn aandacht veel meer bij 't scheepje met wijduitstaande zeilen, dansende op woest schuimende golven, dat hij bezig was te teekenen.

Had Grootmoeder dien avond de krant gelezen, dan zou ze daarin gezien hebben, dat de predikant, die de Doopplechtigheid leidde, juist denzelfden tekst had gebruikt en toegelicht, dien zij haren kleinzoon voorlas — Markus 10 : 16b. . . . Zeker zou ze van harte hebben ingestemd met 't geen hij aan het slot zijner rede had gezegd: „Dat hij hoopte, dat het kind de zaligheid van dit woord zou ervaren; . . . dat het zich eenmaal zou toonen te zijn eene eere voor het geslacht van Oranje; één met Nederland door gemeenschappelijk lieven en lijden.” En stellig zou ze de Gezangen hebben opgezocht en gelezen, dien middag in de Willemkerk gezongen: Gez. 97 : 1 en 8; en Gez. 218 : 8.

De wensch, uitgesproken in dit laatste vers:

„Mocht eens de mond
 Van 't kind, dat w' U hier wijden,
 Den heiligen naam van onzen Heer belijden
 En roemen in Zijn Doopverbond.” —

werd *zestien* jaren later vervuld; maar velen van degenen, die dit lied op 12 October 1880 hadden meêgezongen, waren toen reeds heengegaan. . . . Ook de oude dominee, die het opgegeven had. . . .

IV.

In de volgende jaren hadden de Hagenaars vaak gelegenheid „Prinsesje” te zien; òf uitrijdend met de Koningin, òf wandelend op 't Voorhout, òf spelend aan 't Scheveningsche strand.

Wie kende niet — al in de verte — dat kleine rijtuig met die vlugge paardjes bespannen, die Prinses Wilhelmina zelve reed, zoodra hare handjes de teugels konden vasthouden?

Wanneer de Koninklijke standaard wapperde op 't Paleis in 't Noordeinde, ten teeken, dat het Hof van 't Loo, Soestdijk of uit 't buitenland in de Residentie was teruggekeerd, — dan verheugden zich velen . . . vooral kinderen: Annie natuurlijk ook! Zij leefde zóó meê met „Prinsesje”, dat ze haar eigen hond Swell II noemde; — naar den trouwen viervoeter, die zoo vaak de eer genoot aan de voetjes zijner Koninklijke meesteres in 't rijtuig te zitten; ja, die later op een en 't zelfde portret met de Kroonprinses werd afgebeeld.

De *Kroonprinses*; want 21 Juni 1884 stierf de laatste zoon des Konings, prins Alexander. Toen waren er velen in ons Vaderland, die met weemoed dachten aan 't zoo zwaar bezochte Oranjestad en nog vuriger dan anders den Heer smeekten om 't behoud van 't Kroonprinsesje. — Er waren er ook, die toen eerst recht beseften, welke groote gave God in dat vierjarig kind geschonken had aan 't Nederlandsche volk.

.

H.M. EMMA, Koningin en H.K.H. WILHELMINA, Kroonprinses der Nederlanden, (1885).

Met bijzondere vergunning van H. M. de Koningin-Regentes.

Den Haag, 15 Februari 1887.

„Beste Truus!

A.s. Zaterdag — als onze Koning 70 jaar oud is, — zal 't bij ons groot feest zijn. Ze zeggen wel: overal in 't land — bij jelui zeker ook; maar hier hebben we de Koninklijke familie er bij.... Mama staat me toe je te logeeren te vragen;.... dus, Truus, als je ouders 't goedvinden, kom dan dézen Vrijdag. Je zult er geen spijt van hebben!”

Je liefh. nichtje Anna van Merlen.”

Juist had het briefschrijftertje met een sierlijke krul haren naam gezet, toen haar 11-jarig broertje Frits haar kamertje binnenkwam met den uitroep: „Nu, An! dat 's iets voor jou! Bij ons op school hebben ze vanmorgen een prijs uitgelooft voor 't beste opstel over.... Raad eens!”

„'t Prinsesje!”

„Welneen; hoe kan je daar nu een opstel over maken!?”

„Den Koning?”

„Over 't heele Oranjehuis; vooreerst hoe 't in elkaar zit; en dan van alle vorsten iets — ook van onzen Koning.... We hebben er een maand tijd voor.... Weet je, wat de prijs is?”

„Een boek?”

„Gelukkig niet;.... een teekendoos!.... Jij bent zoo verbazend knap in die dingen, An, je moet me eens wat op weg helpen, hoor!”

„Ik zal 't papa vragen,” was 't antwoord. „Die kan 't veel beter!”

Annie voegde de daad bij 't woord en liep regelrecht naar de studeerkamer. „Kunt u ons vanavond of zoo niet vertellen van 't Huis van Oranje?” vroeg ze, met de deur in 't huis vallend.

Mr. van Merlen keek verbaasd van zijn werk op. „Waarom zoo op eens?” lachte hij, opstaande; — want 't was koffietijd. Terwijl zij samen naar de huiskamer gingen, deelde zijn dochttertje hem meê, in welke moeilijkheden Frits zoo onverwacht geraakt was.

„Laat hem eens hier komen.... O! daar is hij al!.... Wel,

Frits, jongen, ben je zóó verlangend geworden naar de geschiedenis van ons Vorstenhuis? Wilde je daar graag veel van weten?"

„Ja, voor mijn opstel. We mochten er thuis naar vragen, zei mijnheer. . . . Ik wou die teekendoos zoo graag hebben, ziet u!"

Papa schudde 't hoofd en keek zijn weetgierigen zoon bedenkelijk aan. „Ik weet wat! Zaterdagavond hebben jelui geen schoolwerk en dan ben ik ook vrij. . . . Beter kunnen wij den zeventigsten verjaardag van Zijne Majesteit niet vieren, dan dat ik aan de thee de geschiedenis vertel van ons Oranjehuis. Afgesproken?"

„Ik zet 't nog onder mijn brief aan Truus!" juichte Annie.

„We gaan toch eerst naar de illuminatie kijken, niet waar Papa?" vroeg Frits, die een tochtje door de verlichte straten een nóg aardiger en toepasselijker feestviering vond.

V.

Heel den Haag is in feestdos op dien 19^{en} Februari 1887. Vroolijk wapperen de vlaggen van uit huizen en openbare gebouwen! . . . Voor tal van winkelramen ziet men bustes of portretten der leden van 't Vorstelijk gezin uitgestald, te midden van groen, bloemen en vlaggendoek! . . . Groepjes kinderen, die zich mooigemaakt hebben met mutsen, sjerpen, degens — ja, wát al niet! — van oranjepapier, trekken, al trommelslaande en zingende, de straten door. Tal van draaiorgels laten hunne vroolijkste wijsjes hooren. . . . De eigenaars daarvan — sommige in vreemdsoortige kleurige pakjes gestoken — hebben hunne instrumenten op de kwistigste wijze versierd met linten en strikken van rood-wit-blauw of oranje, takjes groen, en papieren bloemen of slingers; . . . op één orgel zit — aan een ketting — een aapje met een oranjesteek op!

Pleziertreinen brengen steeds meerdere feestvierenden aan uit alle deelen des lands. . . . De bewoners van omliggende plaatsen zijn talrijk vertegenwoordigd; Scheveningers, kenbaar aan hunne eigen-

aardige kleedij met zilveren knopen; Scheveningsters, met hare zachtkleurige schoudermantels, ontbreken natuurlijk niet.

Eén der punten, waar de menigte zich telkens weer verzamelt, is 't plein vóór 't Koninklijk Paleis.

„Daar woont ie nou, onze Koning,” zegt een buitenman tot zijn zoontje; 't kind kijkt vol bewondering naar 't groote gebouw: „Keer je nou om,” gaat vader voort: „zoo; hier heb je zijn standbeeld, vlak tegenover zen Paleis, zie je wel?”

„Dat heb je mis, man!” zegt een vrouwtje, dat naast hem staat. „Kijk zelf maar; daar staat het. Ja, dat kan ik niet lezen; dat is zeker Fransch! Hier, aan dézen kant moet je wezen: Prins Willem met een I er voor en 't is opgericht door Koning Willem II. Onze Koning heeft in allen gevalle een drie achter zen naam.” „'t Zal de Koning zen Grootvader wezen, toen hij nog prins was: die heette Willem I Hoor! meziek!! Ga op zij, mensch! daar kommen ze van de parade thuis!”

.... Paardenvolk, met muziek, voorop; weer paardenvolk, met vaandels; ook voetvolk, een lange, lange rij, eveneens met vaandels; daarachter de woelende, joelende, krioelende menschen-massa.

.... Voort voort den geheelen dag door!

Geen oudje bleef bij 't spinnewiel; Grootmoeder Wolters ook niet. Zij had nu wel geen spinnewiel, maar wat voor háár evenveel zeggen wilde, — ze liet hare breikous in den steek!

„'k Moet ook de Koningin en 't Prinsesje zien vandaag,” zei ze na 't eten tegen haar kleinzoon, — nu een flinke jongen van bijna veertien. — „Jij geeft je Grootje wel een arm, hè?”

„Ja, Groot! we gaan samen,” antwoordde Piet terstond.

Eigenlijk had hij met de jongens uit 't hofje afgesproken dien middag een optocht met hun vaandel te houden.

Jaap had op zijn verjaardag een kwartje van zijn peetoom gekregen; daarvoor werd bordpapier gekocht, en Piet had hem geholpen 't vaandel te snijden; ze hadden 't beplakt met rood, wit en blauw papier; in 't wit had Piet met gele verf geschilderd:

„Oranje boven! Leve Willem III!” Prachtig mooi! Piet had 't zoo verzonnen.

Nu stonden ze hem in 't steegje op te wachten.

Hij was een ferme jongen; hij liet er Grootje niemendal van merken, dat hij een beetje teleurgesteld was, — want had ze om den „optocht” gedacht, dan zou ze natuurlijk thuisgebleven zijn!

„Ik kom dadelijk terug,” zei hij; en ging even naar beneden om zijn makkers te zeggen, dat ze vast vooruit zouden gaan en over een uur nog maar eens langs moesten komen; misschien waren Grootmoeder en hij dan wel weer terug.

„Je bent een flauwerd!” was 't algemeen oordeel.

„Zoete jongen! loop jij maar gauw naar je Grootje!” spotte Jaap, de vaandeldrager.

Piet kreeg een kleur als bloed; hij deed een stap vooruit om zijn kwelgeest een klap te geven „waar hij 't voorloopig meê doen kon,” — maar op 't zelfde oogenblik schoot het hem in, dat het de 70e verjaardag van zijn ouden Koning was; dan ga je toch geen vechtpartijen aanleggen! Hij draaide zich om, héél langzaam, om te toonen, dat hij niet bang was; hij wachtte nog even tot de stoet zich in beweging zette en ging toen weer naar boven. Grootje had juist hare mooie sjaal met de palmen omgeslagen en hare Zondagsche muts opgezet.

„Er hoort nog wat Oranje bij,” vond Piet: „anders schelden ze je voor een Kees! Hier heb ik een sigarenlintje, daar maak ik een strikje van en steek dat tussehen je muts.”

Op Piet's borst prijkte ook een Oranjerózet en zoo gingen ze op weg.

't Was een toer om door die volle straten te komen, vooral voor Grootje, die niet heel best ter been was; nu en dan raakten ze zóó deerlijk in 't gedrang, dat Piet voorstelde „maar liever naar huis te gaan.”

't Wachtwoord der oude vrouw was en bleef echter: „Naar 't Paleis, heelemaal naar 't Paleis!”

Eindelijk daar stonden ze heelsheids bijna vlak over 't welbe-

kende geoouw in 't Noordeinde. Terzijde van 't Ruitersstandbeeld — tegen 't hek van den tuin voor een groot heerenhuis, — had Piet een opperbest plaatsje voor Grootmoeder gevonden.

„Sta je zoo goed?” vroeg hij telkens. „Ze zeggen, dat de Koning te ziek is om uit te gaan, maar dat de Koningin en 't Prinsesje over 'n kwartiertje van Scheveningen komen; je kunt ze hier net zien uitstappen.”

Er stonden reeds vele menschen om hen heen en nog steeds groeide de menigte aan; geen ongewoon verschijnsel op *die* plaats in den Haag!

Vlak voor Grootmoeder en kleinzoon stond Mr. van Merlen met Annie, Truus en Frits. Mijnheer had dadelijk schik in dien aardigen Piet, die zulk een zorg had voor dat nette, vriendelijke oude vrouwtje.

„Is dat je kleinzoon, moedertje?” kon hij niet nalaten te vragen.

„Ja, meneer!”

„Hij ziet er flink uit.” — Piet hoorde 't niet; hij tuurde den kant van Scheveningen op. „Wat moet hij worden?”

„Sinds verleden jaar zomer is hij op een winkel, om 't verven te leeren; maar, ziet u, 't gewone huizen schilderen, daár is 't hem niet om te doen. Ik weet niet, hoe je zoo'n man noemt die de fijnere dingen aan de zolders verft.”

„Décoratieschilder bedoel je! Wil hij dat worden? Maar dan moet hij goed kunnen teekenen en”

„Dat kán ie, meneer!” viel Grootje in. „Dezen eigen morgen nog heeft ie me verrast met een geschilderden Oranjeboom: al de appels, die er aan hangen, stellen de prinsen en koningen van 't Oranjehuis voor! Je staat verstomd, waar de jongen 't vandaan gehaald heeft! Maar zen goeje vader knutselde ook zoo graag Wat duurt het lang, meneer, voordat ze kommen!”

Frits had met open mond toegeluisterd naar dat verhaal van den Oranjeboom; — hoe zou *die* toch in elkaár zitten? Terwijl Papa nog met Grootje dóórpraatte, ging hij naar Piet en trok hem bij de mouw: „Zeg, jongen! laat mij je Oranjeboom eens zien. Kom, as je blijft, eens bij ons; we wonen Zeestraat 17. Doe je het? ik

moet een opstel maken over ons Vorstenhuis en ik kan er niets van!"

"'t Is best;" zei Piet. „Ik.... komen de Koninginnen?".... Ja!... Neen!... Er ontstaat beweging onder de menschenmassa: enkelen rekken den hals uit en gaan op de teenen staan; anderen dringen vooruit;.... de politieagenten hebben moeite de orde te bewaren.

Wát zeg je!! Is dát 't Koninklijk rijtuig?!.... De paarden zijn op hol geslagen; ze zijn niet tot staan te brengen.... In woesten vaart komen ze aanrennen!.... Als God het niet verhoedt, — zal straks het rijtuig met zijn kostbaren last tegen 't Ruiterstandbeeld te pletter worden geslagen!!....

Grootje is hardhoorend, maar ze is helder van hoofd; het óóg der liefde ziet scherp, waarom zou dan het óór der liefde ook niet scherp hooren?.... Zij bemerkt terstond, dat er onraad is;.... dat haar oogappeltje „'t Prinsesje" en der beminde Koningin gevaar dreigt.... „Moet 't lieve schaap hier nou voor men oogen verongelukken!.... En ik ben juist gekomen om der te zien, den eersten en eenigen keer van me leven!.... O! goede God, dát kunt Gij toch niet willen!".... Ze vouwt smeekend de handen.... 't Rumoor neemt toe.... Wéér een gerucht; dat de paarden tot staan zijn gebracht; dat er één is geweest, een uit het volk, die moed genoeg had ze te grijpen; dat de Koningin 't rijtuig heeft verlaten en met de Kroonprinses in de armen den verderen weg te voet aflegt....

Mr. van Merlen ziet nog juist, hoe Moeder en Kind ongedeerd 't Paleis binnentreden. — Ook hij is ontroerd.

De menschen blijven staan; zij houden zich eerbiedig stil.

Waarom wachten ze toch?

't Koninklijk rijtuig — van andere paarden voorzien — komt weldra weder voor; de glazen deuren worden geopend, de Koningin en 't Prinsesje stappen in.... en onder luide, luide juichkreten van 't volk rijden zij opnieuw uit; angst en schrik vergetend; — zich gévend aan die feestvierende menigte, welke toch zoo graag zijne vorstinnen begroet!....

„Da's dàpper!" zegt Piet binnensmonds; hij kan 't maar half

velen, dat vrouw Wolters bezorgd opmerkt: „Als ze nu maar weer geen ongeluk krijgen; dat had ik nou maar liever *niet* gedaan.” ’t Zou niet noodig geweest zijn, dat Grootje ’t gedaan had; niemand had het *behoeven* te doen;.... alleen de Koningin!

In ’t gedrang, dat nu volgt, hebben ze den „meneer” en de kinderen uit ’t oog verloren.

„Zeestraat 17”.... mompelt Piet; hij heeft ’t adres goed onthouden; onderweg vertelt hij Grootmoeder zijn gesprek met Frits.

’t Oude mensch was letterlijk op, toen ze eindelijk weer in haar kamertje zat; ze hijgde van vermoeidheid.... neen, méér nog ten gevolge der doorgestane ontroering.

„Jongen,” zei ze: „je kunt er van verzekerd zijn: God Zelf waakt over ons Kind. ’t Is me net of we haar vandaag opnieuw van Hem gekregen hebben!”

En in de vreugde van haar hart liet ze haar kleinzoon voor de weinige centen, die ze missen kon, een paar vetkaarsen halen; die staken ze in de bloempotjes op de vensterbank, met vlaggetjes van oranjepapier er tusschen....

Eerst zat Grootmoeder een poos alleen, want Piet ging met den „optocht” nog een straatje rond; — jongens verzoenen zich o! zoo gauw, vooral als ze mekaar noodig hebben! — Toen Piet, opgewonden van plezier, thuiskwam, haalde hij den keurig en kleurig geteekenden Oranjeboom voor den dag en legde dien zijn Grootje haarfijn uit. ’t Goeje mensch begreep er weinig van; ze dacht, dat al de regeerende Oranjevorsten „Willem” hadden geheeten: „In mijn tijd leerde je dat zoo; ze brengen tegenwoordig toch overal verandering in. Die Maurits en Frederik Hendrik hooren er nou heelemaal niet bij.” Zij streed er lang over — tot ze eindelijk, hoofdschuddend, voor de waarheid moest bukken.... Maar waar ze wél gevoeld van had, was dit: „’t Is aardig met ons Oranjehuis; als ’t op punt was uit te sterven, dan zorgde onze lieve Heer juist bijtijds, dat ’t niet gebeurde.... Oranje boven! bleef het toch!”

Tot ’s avonds laat zaten ze achter hunne bloempotjes, vlaggetjes

en brandende kaarsen; tot 's avonds laat kreeg Grootje van haar kleinzoon een les in de Vaderlandsche geschiedenis.

Ja, ja! een mensch is nooit te oud om te leeren!

Zoo vierden zij 's Konings 70^{en} verjaardag; die kaarsen en vlaggetjes vertegenwoordigden ook de melk en koffiecenten; dus, ze zaten, al feestvierende, „op een droogje.” — Maar dat hadden ze graag voor hunne illuminatie over!

Toen Annie, Truus en Frits dien middag thuiskwamen, hadden ze terstond in kleuren en geuren aan Mama verteld, in welk een gevaar de Koningin en „Prinsesje” verkeerd hadden. — Papa sprak er geen woord over. — Na 't eten was hij met de kinderen een straatje omgegaan en zij hadden de illuminatie aan de Openbare Gebouwen ter dege bekeken. Nu zaten ze bij elkaar in de gezellige huiskamer. Annie wilde haren vader juist nog eens aan zijne belofte van 11. Dinsdag herinneren, toen Mr. van Merlen zijn boek dichtsloeg en vroolijk zei: „Wie komt er nu bij me zitten om naar de geschiedenis van het huis van Oranje te hooren?”

In een oogwenk schaarden allen zich om hem heen; mama en Truus aan den eenen kant; Annie en Frits aan den andere. De laatste met een heel gewichtig gezicht; zeker vanwege zijn opstel!

Tot hunne groote verbazing nam Papa een der kranten op, die voor hem lag, en zei met 't ernstigste gelaat van de wereld: „Ik ga eerst een stukje voorlezen en wel uit de „'s Gravenhaagsche Kerkbode”. „Voor kinderen” staat er boven; dus 't geldt jelui in de eerste plaats:

Terwijl de gansche stad feestviert en er ook in de kinderwereld eene groote beweging heerscht, is de wensch zeker niet ongepast, dat de kinderen dit oude, maar te weinig bekende Vaderlandsche lied nogmaals lezen.... en van buiten leeren tot aankweeking van den echten Oranjegeest:

„Wilhelmus van Nassouwe
Ben ik van Duitschen bloed,
Het Vaderland getrouwe
Blijf ik tot in den dood.

Een prinse van Orangiën
 Ben ik vrij onverveert;
 Den Koning van Hispangiën
 Heb ik altijd geëerd."

.... Maar, 't is onnoodig, dat ik de negen coupletten, die hier afgedrukt staan, herhaal. 'k Ben er zeker van, dat jelui dit volkslied zonder haperen kunt opzeggen; de wijs hoor ik je vaak genoeg zingen of op den eiter spelen.... Wel, Frits, zeg jij 't eerste vers maar eens op."

O, wee! Frits stotterde verlegen:

„Wilhelmus van Nassouwe
 Wilhelmus van Nassouwe
 Wilh."

„Kom, jongen, nu verder!" lachte Papa, die er zich in verkneuterde, dat 't baasje, dat anders zoo'n hoog woord had, nu zoo danig in den knoei zat.

Frits begon weer en bracht het ook ditmaal niet verder dan den eersten regel.

„Wel! wel! Eén regel ken je van ons Wilhelmuslied! En jij, Annie?" Annie kende er drie; Truus vier.

„'k Begrijp ook niemendal van die woorden," zei deze laatste verdrietig. „Wie is toch die Wilhelmus?"

„Dat is Willem de Zwijger, onze prins Willem I," antwoordde Mr. van Merlen. „„Ben ik van Duitschen bloed"" beteekent, dat hij afstamde en ook geboren werd in Duitschland."

Truus' gezichtje betrok. „Dus was hij niet eens een Hollander? Daar heb ik nooit zoo over gedacht!"

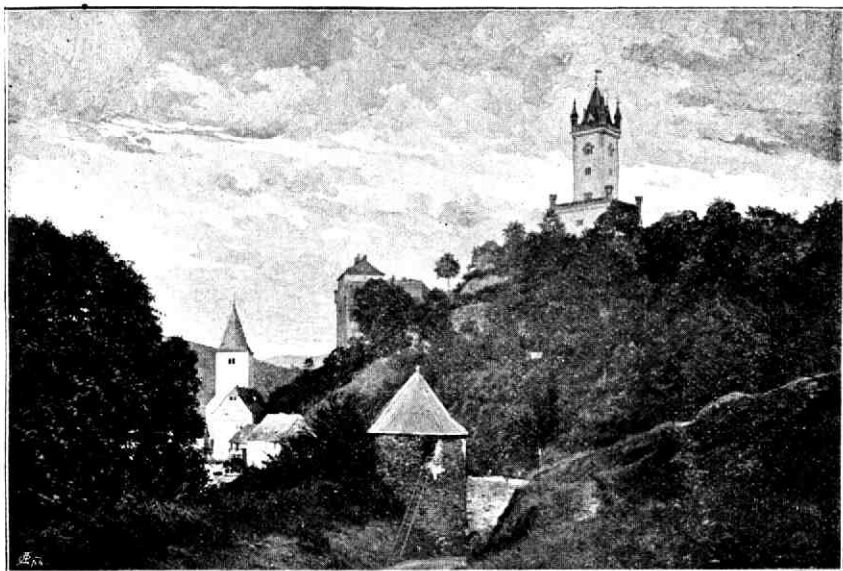
„Hoewel elders geboren, kon hij toch met 't volste recht zeggen: „Het *Vaderland* getrouwe blijf ik tot in den dood;" hoewel hij met dat *Vaderland* niet *Duitschland* bedoelde, — maar ons *Nederland*.
 Luister goed:

Toen mama en ik verleden jaar zomer in Duitschland reisden, bezochten we ook Dillenburg; een klein stadje in 't hertogdom

Nassau. 't Ligt te midden van begroeide bergen, waarin men heerlijke wandelingen kan doen. Maar wij kwamen hier nog om iets anders!

Op den zoogenaamden „slotberg” vindt men de overblijfselen van 't kasteel Dillenburg; hier werd in 1533 Willem van Oranje geboren. Ter zijner nagedachtenis richtte men, eenige jaren geleden, op dezen zelfden berg den „Willemstoren” op; waaruit men een heerlijk vergezicht heeft en waarin men allerlei merk-

waardige dingen — op hem en zijn geslacht betrekking hebbende — verzameld vindt. Van 't eigenlijke kasteel — 't werd in 1760 door de Franschen verwoest — is niets over dan een stuk muur en hier en daar wat brokken steen; begroeid, verweerd en met mos bedekt komen ze uit 't gras te voorschijn. Op het vroegere voorplein staat nog de beroemde lindeboom, waaronder prins Willem zoo vaak gezeten heeft. De oude boom werd door den bliksem getroffen, maar zijne takken geven nog schaduw genoeg.”

„Ja!” viel mama in. „We hebben er wát heerlijk van genoten, want 't was dien dag duchtig warm!”

„In 1533 — 't kasteel telde toen meer dan 70 vertrekken — woonden hier Graaf Willem van Nassau, bijgenaamd de Rijke, en zijne vrouw, Juliana van Stolberg.”

„Hun zoon heette toch Willem van Oranje; hoe kwam dat?” vroeg Frits, wiens herinneringsvermogen, wat geschiedenis betrof, bijzonder klein was.

„Heb maar geduld! Weet je wel, waar 't prinsdom Oranje ligt?” Alle drie waren ze 't vergeten!

„In Provence, in het Zuiden van Frankrijk. 't Kasteel, waarop *duizend* jaar geleden reeds prinsen van Oranje woonden, lag tusschen kale bergen en vruchtbare groene dalen. De moed en de dapperheid dezer vorsten wordt al bezongen in zeer oude Fransche volksliederen; in den loop der eeuwen werden zij al rijker en machtiger. Hendrik van Nassau, een broer van Willem den Rijke (die op den Dillenburg woonde), huwde met prinses Claude van Oranje-Châlons; ze hadden één zoon, René, die 't prinsdom Oranje erfde.

Toen René stierf, liet hij al zijne bezittingen in Frankrijk en Holland na aan zijn neef, den oudsten zoon van den Graaf van Nassau-Dillenburg. De jonge graaf, ónze Willem de Zwijger, was pas elf jaar oud, toen hij al twintig titels bezat: hij was prins, hertog, graaf, baron, markies — alles tegelijk; naar zijne voor naamste bezitting werd hij „Prins van Oranje” genoemd. Zijne ouders zonden hem naar Brussel, om zijne opleiding te ontvangen aan 't hof van Keizer Karel V; van dien weten jelui genoeg. . . .”

„Hij was óók koning van Spanje?”

„Juist; Keizer van Duitschland, koning van Spanje en graaf van Holland.

Willems moeder had haar zoon eene vrome opvoeding gegeven; zijn gansche leven door vergat hij hare lessen en vermaningen niet.

Men zegt, dat hij den naam van „den Zwijger” kreeg, omdat hij, toen hij nog zéér jong was, eens iets vreeselijks hoorde, maar nooit tóonde, dat hij 't wist — tot het er de tijd voor was. Als

jongeling was hij, namelijk, eens op jacht met Koning Hendrik II van Frankrijk, in 't bosch van Vincennes; in een vertrouwelĳk oogenblik deelde deze hem meê, dat hij en de Koning van Spanje — Willems meester — 't plan gevormd hadden om alle belĳders van den Protestantschen Godsdienst in Frankrijk en in Holland te vervolgen, te verbannen of te dooden. Velen gelooven, dat dit gesprek onzen prins den eersten stoot gaf om de zaak van 't arme Nederlandsche volk, waartegen zulke booze plannen gesmeed werden, tot de zijne te maken.

Hoe 't ook zij: zwĳgen kon Willem als de beste; Keizer Karel vertrouwde hem daarom volkomen. In 1555 deed deze vorst afstand van de regeering; geleund op zijn krukje en op den schouder van Willem van Oranje, sprak de vroeg-oude Keizer zijne laatste rede uit als Heer der Nederlanden. Dit zou nu voortaan zijn zoon Philips wezen; maar deze moest niets van Holland hebben; hij stelde in ons land stadhouders aan — prins Willem was een van de voornaamste — en vertrok zoo spoedig mogelijk weer naar Spanje.

„Den Koning van Hispangiën” ¹⁾ heeft Willem zoolang geëerd, als hij maar bij mogelijkheid kon! Maar toen Philips II ons arme volk hoe langer hoe willekeuriger behandelde, zijne wetten schond en het onderdrukte; toen hij ieder die trouw bleef aan 't Protestantsehe geloof voor een rechtbank liet dagen, in de gevangenis liet werpen en dooden; toen niemand meer veilig was, die den Bijbel in huis had of de prediking van 't Evangelie bijwoonde, toen koos prins Willem zonder aarzelen openlijk de partij van 't Nederlandsche volk en had hij er goed en bloed voor over om ons land vrij te maken.”

Een diepe zucht van Frits deed zijn' vader even ophouden: „U vertelt allemaal geschiedenis; toe, vertel u nu eens van dat hij doodgeschoten werd.”

„Maar, jongen! ik moet toch eerst van zijn leven vertellen en

¹⁾ Spanje.

hoe treurig het er in dien tijd voor ons volk uitzag! Vele edelen — ook de prins van Oranje — hadden 't land verlaten, toen Philips den wreeden Alva zond om de „oproerige” Nederlanders tot gehoorzaamheid en onderwerping te brengen. 't Eerste wat Alva deed was Willems vrienden, Egmond en Hoorne, gevangen te nemen; en, bij gebrek aan den prins zelf, diens oudsten zoon Philips. De 13-jarige knaap werd naar Spanje gebracht; zijn vader zag hem nooit weder!

„Mijn schild en mijn vertrouwen,
 Zijt Gij, o! God, mijn Heer!
 Op U zoo wil ik bouwen
 Verlaat mij nimmermeer.
 Dat ik toch vroom mag blijven
 Uw dienaar 't allen stond;
 De tyranny verdrijven.
 Die mij mijn hart doorwondt.”

zegt ons Wilhelmuslied en het voert den prins sprekende in! Nu Philips II hem zijn zoon ontroofd en zijne goederen verbeurd verklaard had, — nu was voor hem de tijd gekomen om den Spaanschen koning den oorlog te verklaren.

Op 24 April 1568 zat Willem van Oranje — 't was juist zijn 35^e verjaardag — in den slottuin te Dillenburg, onder den ouden lindeboom; toen hij bezoek kreeg van drie aanzienlijke mannen uit Antwerpen, die hem uit naam van de Nederlanders kwamen smeeken hen ter hulpe te komen.

Had hij 't arme volk dan vergeten?

Weer 't Wilhelmuslied:

„Oorlof, 't) mijn arme schapen
 Die zijt in grooten nood,
 Uw herder zal niet slapen,
 Al zijt gij nu verstrooid.

¹⁾ Vaarwel.

.
 Die vroom begeert te leven
 Bidt God nacht ende dag
 Dat Hij mij kracht zal geven,
 Dat ik u helpen mag!"

Neen; hij had zijn tijd goed gebruikt; zijne maatregelen waren reeds genomen. Van geleend geld, en uit de opbrengsten van zijne verkochte kostbaarheden schafte hij zich twee legers aan. Met het eene viel zijn broeder Lodewijk in 't Noorden van ons land en versloeg de Spanjaarden bij Heiligerlee, waar Graaf Adolf van Nassau sneuvelde

„. . . . Graaf Adolf is gebleven,
 In Friesland, in den slag,
 Zijn ziel, in 't eeuwig leven,
 Verwacht den jongsten dag!"

.

Met het andere leger trok de prins bij Maastricht de Maas over; — hij hoopte, dat het volk zijne partij zou kiezen, maar de schrik voor Alva zat er nog te diep in Helaas! spoedig moest Willem terugtrekken en zijn leger afdanken:

„Zoo het de wil des Heeren
 Op *dien* tijd was geweest
 Had ik geern' willen keeren
 Van u dit zwaar tempeest: ¹⁾
 Maar de Heer van hier Boven,
 Die alle ding regeert,
 Die men altijd moet loven,
 Hij heeft het niet begeerd!"

.

¹⁾ Onheil, ramp.

....Dit was 't ontmoedigend begin van den 80-jarigen oorlog, die zoo roemvol voor ons vaderland zou eindigen.... Maar, mama kijkt zoo op de klok; 't is zeker bedtijd. Zullen we afspreken, dat ik morgenavond iets voorlees of vertel van de laatste dagen en den dood van Willem den Zwijger?"

„Ja! ja!" riepen de kinderen; ze trokken buitengewoon spoedig af, want ze waren moe geworden van 't luisteren.

„Als ik me begin te verdiepen in de geschiedenis van ons Vaderland, dan kan ik er haast niet van uitscheiden," zeide Mr. van Merlen tot zijne vrouw, wat later op den avond. „Die Willem de Zwijger, hij is en blijft toch een grootsche figuur door alle tijden heen! 't Stemt me altijd zoo droevig, wanneer ik er aan denk, dat met onzen Koning de laatste vorst uit dat roemrijk geslacht van Oranje heengaat.... Ik las zoo juist dit treffend gedicht van Nicolaas Beets: „Op 's Konings zeventigsten Verjaardag;" de slotverzen vooral troffen mij diep:

„De laatste Oranje! 't Hart vergeet er geen;
Van d' Eerste, die een reddende Engel scheen
Van God gezonden,
Tot dien, wiens bloed bij Waterloo gevloeid
Eén zelfde zucht als ze allen had ontgloeid
Ons blijft verkonden.

En thans Mijn Vorst! Vergeef een dankbaar volk
Zoo 't op zóó schoon een dag, zóó droef een wolk
Niet kan verdrijven.
Te luider spreekt de bede in 't vol gemoed:
Dat die, helaas! de laatste wezen moet
Het langst moog blijven."

„God liet Hem ons reeds lang; maar als Hij eens wordt weggenomen, wat dan?"

„'t Blijft Oranje boven!" antwoordde zijne vrouw hoopvol. „Nu vergeet je heelemaal ons Kroonprinsesje!"

„Haar vergeten? . . . klm . . . klm . . . En dat na vanmiddag?”
 Nù pas kreeg Mevrouw van haren echtgenoot een uitvoerig verhaal
 omtrent 't geen hij eenige uren geleden had bijgewoond.

V.

Ik kan onmogelijk zeggen, dat Frits den volgenden dag even-
 zeer naar 't verteluurtje verlangde als de beide meisjes.
 „Jelui bent geschiedeniswurmen,” voegde hij haar Zondagmiddags toe.
 „En jij bent een Kees!” gaven Annie en Truus hem terug.
 „Dat is niet waar! Ik houd evenveel van den Koning, de
 Koningin en 't Prinsesje als jelui. — Je kunt net zoo goed van
 ze houden zònder geschiedenis.”

Zusje noch nichtje konden hier iets tegen inbrengen; daarom
 zwegen ze voorloopig over dit onderwerp.

Dien avond bracht Papa, toen hij beneden kwam, een boekje
 mede

„Gaaf u daaruit voorlezen?” vroegen de kinderen.

„Zoo nu en dan, als mijn geheugen me in den steek laat,” ant-
 woordde hun vader. Allen schikten zich weer in een kring, en
 Mr. van Merlen zette zijn verhaal voort:

„De inneming van den Briel door de Watergeuzen was de
 eigenlijke oorlogsverklaring van 't *volk* aan den Spaanschen
 dwingeland. Nu begonnen de Nederlanders moed te krijgen.
 „In naam van Oranje, doe open de poort!” — dat werd voortaan
 de leus; meer en meer steden vielen in handen der prinsgezinden
 of kozen vrijwillig zijne partij. Aan wien de Spaansche Koning de
 schuld gaf van zijn steeds verminderend gezag in de Nederlanden,
 kwam vooral uit in 1580, toen hij den ban over Willem den
 Zwijger uitsprak. Ik zal eens voorlezen, wat o. m. in dit geschrift,
 dat ruimschoots onder 't volk verspreid werd, te lezen stond:

„Wij verbieden aan onze onderdanen, in 't geheim of in 't openbaar met hem gemeenschap te houden; hem levensmiddelen, drank, vuur of andere levensbehoeften te verschaffen. Wij stellen genoemden Willem van Nassau ten toon, als een vijand van het menschelijk geslacht en geven zijn eigendom aan ieder, die er bezit van wil nemen. En indien iemand edelmoedig genoeg ware om ons te bevrijden van dezen pest, hem ons levend of dood overleverende, hem zal de som van 25000 kronen in goud worden uitbetaald. Indien hij eenige misdaad, hoe verschrikkelijk ook, begaan hebbe, — beloven wij hem vergiffenis; ja, we zullen hem, zoo hij geen edelman is, tot den adelstand verheffen als belooning voor zijn moed!”

„Laaghartig, dat hij 't volk zóó opstookte!” riep Frits.

„Ik ben in Gods handen,” *schreef de Prins terug*; „mijne goederen en mijn leven zijn reeds lang aan Zijn dienst gewijd; Hij beschikke daarover, zooals dit Hem het beste dunkt — tot Zijne eer, tot mijne zaligheid. God weet, dat indien mijne levenslange verbanning of mijn dood u, mijn volk, bevrijden kon, ik bereid zou zijn het land te verlaten, ja te sterven. Waartoe heb ik al mijne bezittingen gegeven? Om mijzelf te *verrijken*? Waartoe heb ik mijne broeders ¹⁾ geofferd? Opdat ik *nieuwe* zou vinden? Waarom heb ik mijn zoon zóó lang een gevangene van Spanje gelaten? Kunt gij mij een *ander kind* geven? Waarvoor heb ik dit alles gedaan en mijn leven zoo dikwijls in gevaar gebracht? Op welk *loon* kan ik hopen na mijne jarenlange diensten; — indien dan niet *uwe vrijheid*, mijn volk, — misschien verkregen ten koste van mijn leven.”

Dezen brief, waarvan eveneens tal van afschriften onder 't volk verspreid werden, had de prins onderteekend met de wapenspreuk van zijn geslacht: „Je maintiendrai” = Ik zal handhaven.

¹⁾ Zijn broeder Adolf viel bij Heiligerlee; Lodewijk en Hendrik in den slag op de Mookerheide (14 April 1572).

Ja, hij *zou* handhaven: de rechten, de vrijheid van ons volk tot zijne laatste ademhaling toe!

Frits zei daarnet, dat Koning Philips de Nederlanders *opstookte* tegen den *prins*; — maar in 1581 werd de Spaansche vorst zelf plechtig afgezworen; de Nederlanders zeiden hem eenvoudig alle gehoorzaamheid op! Aan Willem van Oranje daarentegen werden door de Staten of Afgevaardigden uit de verschillende provinciën meer en meer waardigheden opgedragen. Tot nu toe was onze prins slechts stadhouder geweest; hij had den titel van Graaf steeds geweigerd. In 1583 boden de Staten hem nogmaals de erfelijke Grafelijke waardigheid aan; in December van dat jaar besloot Willem deze aan te nemen, om te voorkomen, dat de Nederlanders zich ooit weer *vrijwillig* aan Spanje zouden onderwerpen. Men sprak reeds over den dag, waarop zijne inhuldiging zou plaats hebben, toen er *10 Juli 1584* in Delft iets gebeurde, dat ons Vaderland in diepen, diepen rouw dompelde.

Dit stadje zag er vóór 300 jaren al net zoo uit als nu; 't werd doorsneden door grachten en kanalen. Op 't „Oude Delft,” bijna vlak tegenover de westzijde der Oude Kerk, — stond het huis van den Prins van Oranje. 't Was een eenvoudig steenen gebouw, twee verdiepingen hoog; een ruime binnenplaats scheidde het van de straat; de stallen en bijgebouwen strekten zich uit tot aan de muren der stad; een nauwe steeg, welke langs het huis liep, voerde rechtstreeks naar de wallen.

Hier hield de prins met zijn gezin verblijf, toen, op Zondagmorgen 8 Juli 1584, een bijzondere boodschapper van 't Fransche hof zich aan 't Paleis vervoegde. Men wist niet beter of hij was een zekere François Guyon, die in de vorige lente 's prinsen hulp had ingeroepen. Hij had toen verteld, dat hij Protestant was en om die reden Frankrijk had moeten verlaten, waar al zijne goederen verbeurd verklaard waren. Hij ging door voor een vroom, stil jongeling, dien men zelden zonder zijn Bijbel en gebedenboek zag."

„Heette hij niet Balthasar Gerards?" vroeg Truus.

„Ja; dat was zijn ware naam. Hij was ook niet Protestant,

maar Roomsche Katholiek. In den Prins van Oranje zag hij een vijand van zijn Godsdienst, ja, een dwingeland; en — vooral nadat de ban over Willem was uitgesproken, — had hij 't vaste besluit genomen dien vorst te dooden. Onder een valschen naam had hij zich overal ingedrongen; zoo was hij ook in Holland en later weer aan 't Fransche hof gekomen. . . . Op dien Zondagmorgen stond hij dan eindelijk tegenover zijn' vijand, want de prins liet hem bij zich komen op zijne slaapkamer. Maar daar Gérard onverwacht had moeten vertrekken, had hij geene wapenen bij zich; en hij had ook geene maatregelen kunnen nemen om na de volvoering van zijne booze plannen te ontsnappen. . . .

De prins, verdiept in de lezing der brieven, die de boodschapper hem overgegeven had, bemerkte niets van diens teleurstelling; hij deed zijn bezoeker nog een paar vragen en liet hem toen gaan. Toen Gérard op de binnenplaats was gekomen, bleef hij daar nog een poosje rondsletteren en berekende stilletjes de hoogte der muren; ook keek hij oplettend, waar zich de uitgangen bevonden. . . .

„Hei daar! Wat moet jij!” riep eensklaps een sergeant van de hellebaardiers, naderbij komende. „Waarom sta je hier te wachten?”

„'k Zou zoo graag de Godsdienstoefening hierover willen bijwonen,” zei de man, in 't minst niet van zijn stuk gebracht. Hij wees naar de kerk aan den overkant; juist luidden de klokken voor den ochtenddienst. „Zie je,” voegde hij er vertrouwelijk bij, „met deze stoffige, havelooze kleeven kan ik daar toch niet binnengaan: had ik maar geld om een paar nieuwe kousen en schoenen te koopen!”

De schildwacht koesterde geen argwaan; hij bekeek den man van onder tot boven, en vond, dat hij er werkelijk bijzonder armoedig uitzag en ook — maar dit zei hij niet hardop! — vrij onnoozel en dom. De sergeant vertelde 't geval aan zijn officier; en eindelijk kwam het ook den prins ter oore. Goedhartig als altijd, liet Willem den boodschapper een som gelds voor nieuwe kleeven ter hand stellen. Gérard was zeer dankbaar, . . . want voor deze muntstukken kocht hij den volgenden morgen van een soldaat twee pistolen. . . .

Dinsdagmiddags, terwijl de vorstelijke familie zich door de gang

naar de eetzaal begaf, kwam Gérard onverhoeds uit een duisteren hoek te voorschijn en vroeg den prins om een paspoort. Zijn vaalbleek gelaat, zijne sombere dreigende oogen deden de prinses onaangenaam aan.

„Wie is die vreemdeling?” fluisterde zij.

„Iemand die 't land wil verlaten en een paspoort komt vragen,” was 't antwoord van den prins; hij wendde zich tot zijn secretaris met verzoek een dergelijk geschrift gereed te maken.

„Ik Heb nooit zulk een weerzinwekkend uiterlijk gezien!” hield prinses Louise vol. — Haar voorgevoel heeft haar niet bedrogen!

Tegen twee uur stond de prins van tafel op om zich naar zijne eigene vertrekken te begeven, die eene verdieping hooger waren. De eetzaal kwam uit in een vierkant portaal, dat door een gewelfde gang gemeenschap had met den hoofdingang. Links van de trap, die halverwege door een groot raam verlicht werd, was een diep inspringende deur, welke naar 't steegje leidde, waarvan ik jelui zooeven sprak. Langzaam liep de prins de trap op; . . . nauwelijks was hij op de tweede trede gekomen, of uit die donkere nis trad plotseling een man te voorschijn . . . Gérard! Hij naderde den vorst tot op een paar pas, — alsof hij hem zijn paspoort wilde overreiken, — toen schoot hij een pistool af in de richting van Willem's hart! . . . „O, mijn God! ontferm U over mij, ontferm U over dit arme volk!” riep de Prins in 't Fransch. De kogel, die hem doorboorde, sloeg aan de andere zijde in den muur. . . . Jakob van Maldore, zijn stalmeester, die vlak bij hem stond, ving zijn bewusteloozen vorst in zijne armen op. Een oogenblik legde men hem op de trap neder; een rustbed werd gehaald. . . .

Zoo bracht men den prins naar de eetzaal terug, waar vrouw, kinderen en zuster hem, luid jammerend, omringden. „Mijn broeder, mijn dierbare broeder! hebt gij uwe ziel opgedragen aan Jezus Christus?” vroeg zijne zuster, zich over hem heenbuigende. De stervende vorst scheen deze woorden verstaan te hebben; met eene flauwe hoofdbeweging antwoordde hij: „Ja.” Weinige oogenblikken later was hij ingeslapen, om bij God te ontwaken. . . . Hij was pas een en vijftig jaren oud!”

Mr. van Merlen hield even op; Annie keek schuin naar Truus en toen naar Mama; ja, die beiden hadden óók tranen in de oogen!

„Nauwelijks had de moordenaar zijn pistool afgeschoten, of hij snelde naar 't zijdeurtje, om te trachten door 't steegje naar de wallen te ontkomen. . . . Weldra werd hij achtervolgd door verscheidene soldaten en wachten, doch hij was hun ver vooruit. . . . Nog één seconde, en hij zou in de gracht gesprongen zijn, waar hem aan de overzijde een gezadeld paard wachtte; . . . maar in zijn haast struikelde hij over een hoop rommel, die aan den kant lag. . . . Hij werd gegrepen en naar 't Paleis teruggebracht. Toen men hem ondervroeg, erkende hij brutaalweg zijn misdaad; ja, hij verhieft er zich zelfs op en twijfelde er geen oogenblik aan, dat de prins dood was.

De gruwelijke martelingen, welke hij tot straf voor dien moord moest ondergaan, waren wel eene scherpe tegenstelling met het zachtmoedig hart van den belijder van Christus, wiens edel leven hij moedwillig verkort had!

Willem de Zwijger had ons volk gebracht tot op den drempel van vrijheid en onafhankelijkheid; toen riep God hem tot Zich; — op eene andere wijze dan hij zich had voorgesteld in 't Wilhelmuslied:

„Na 't zuur zal ik ontvangen
Van God, mijn Heer, het zoet;
Daar naar zoo doet verlangen
Mijn vorstelijk gemoed;
Dat is, dat ik mag sterven
Met eere, in het veld,
Een eeuwig rijk verwerven,
Als een getrouwe held.”

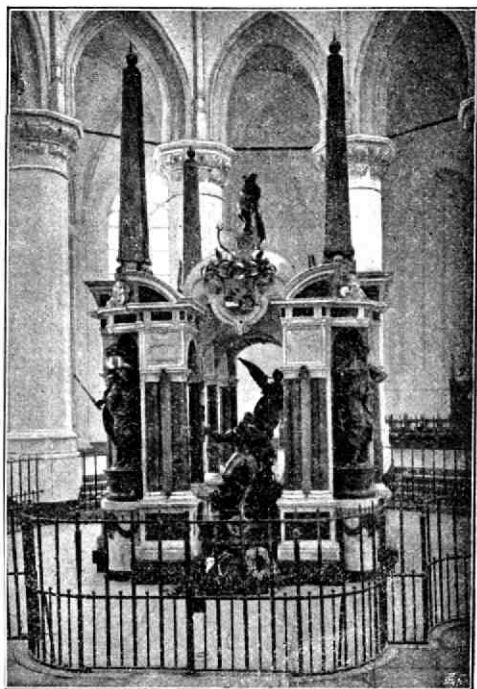
Hij stierf niet *in* het veld, maar wel *op* het veld van eere! En 't was niet de wil des Hemelschen Vaders, dat zóóveel geduldig geloof, dat zulk een jarenlang gebed vergeefs zou zijn. . . . God heeft zijn laatste beë niet alleen *gehoord*, maar ook *verhoord*: drie eeuwen lang!

Twintig jaren na zijn dood, — toen 's lands schatkist 't beter toeliet, — werd te Delft in de Oude kerk, boven de plaats waar zijn stoffelijk overschot rustte, een praalgraaf opgericht. Daarin werd deze eere naam gebeiteld: „Vader des Vaderlands.”

Dit was de *schoonste titel* van den held, wiens levensleuze kón zijn: „*Kalm te midden der woedende baren,*” — omdat hij zijn vertrouwen stelde op den Heer. . . .

En nu, kinderen! voor vanavond niet verder. Van Maurits en de andere Oranjevorsten vertel ik, hoop ik, den volgende Zondag.”

Ditmaal waren ze *niet* moe van 't luisteren; waarom niet?

VI.

„O! Frits, ben je daar eindelijk!” riep Annie eenige dagen later, toen haar broertje 's morgens uit school kwam. „Er is een pakje voor je gekomen; niets anders staat er op dan: „Aan den jongenheer van Zeestraat 17;” een jongen heeft het gebracht. Hij zei, dat je wel wist, wat er in zat, en dat je 't niet weerom behoefde te geven.”

„Zeker de Oranjeboom!” juichte Frits.

In een oogwenk had hij 't papier losgemaakt. „O mama! o, An!

De Oranjeboom . . . met vlaggen er onder! Zóó een teeken ik er na voor mijn opstel."

Wat werd Piet's kunstwerk bewonderd! Ook door Papa, toen deze 's middags thuiskwam. „Je moogt dien knappen jongen wel gauw gaan bedanken. Weet je, waar hij woont?"

Neen; Frits had er niet aan gedacht het hem te vragen.

„'t Spijt me geducht!" zeide de vader. „Wat heeft hij dien Stamboom aardig gekleurd en geteekend; en die vlaggen! Kijk eens, wat liggen ze netjes over de stokken gerold. Ja, zijn Grootmoeder vertelde me, dat hij zoo graag décoratieschilder wilde worden; we moeten zijn adres te weten zien te komen, misschien kan ik hem wat voorthelpen! Wel, wel! die Oranjeboom zal dienst doen, morgenavond!"

Voor het eerst van zijn leven verlangde Frits naar verhalen uit de geschiedenis! Annie hield vol, dat 't alleen was om dien Oranjeboom; — Truus kon niet meêplagen, want ze was al weer vertrokken.

Hoe 't zij: vol trots haalde de knaap Zondagsavonds zijne nieuwe bezitting voor den dag en legde die voor Papa op de tafel neer.

„Let nu eens op!" begon Mr. van Merlen. „Beneden in den stam vinden we nummer I: dat is *Jan van Nassau*, de vader van *Willem den Rijke* en van *Hendrik*, die met Claude van Oranje trouwde. Zie, de tak van hun' zoon, *René*, sterft uit; maar wijst naar *Willem den Zwijger*, die zijne bezittingen erfde en prins van Oranje werd. De tak van *Jan den Oude*, den broeder van onzen prins Willem, gaat den anderen kant uit; zijn zoon *Willem Lodewijk* was de eerste Friesche stadhouder. . . .

Nu verder: aan den tak van Willem den Zwijger, vinden we zijn zoon *Philips* (die in Spanje gevangen zat); — diens tak sterft uit (zijn oudste broeder erfde den titel van Prins van Oranje), *Maurits* en *Frederik Hendrik*. . . .

Eerst vertel ik jelui wat van prins Maurits. Hij was een even dapper en bekwaam krijgsman als zijn vader een groot staatsman.

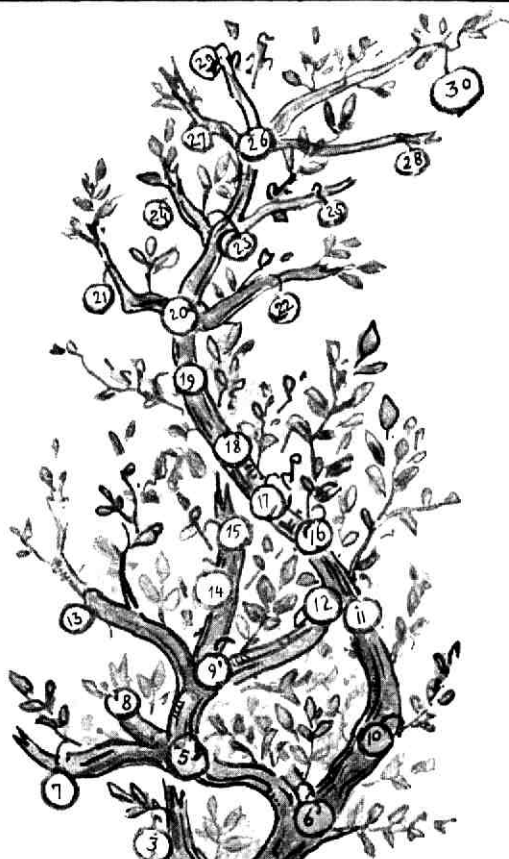
Toen Prins Willem vermoord werd, was Maurits pas zeventien

1544

1898

- 1 JAN v NASSAU
- 2 HENDRIK
- 3 RENÉ v ORANJE-CHALONS
- 4 WILLEM DE RIJKE
- 5 WILLEM DE ZWIJGER
- 6 JAN DE OUDE
- 7 PHILIPS v BUREN
- 8 MAURITS
- 9 FREDERIK HENDRIK
- 10 ERNST GASIMIR
- 11 WILLEM FREDERIK
- 12 ALBERTINE AGNES
- 13 LOUISE
- 14 WILLEM II
- 15 WILLEM III

- HENDRIK CASIMIR 16
- JAN WILLEM FRISO 17
- WILLEM IV 18
- WILLEM V 19
- WILLEM I 20
- MARIANNE 21
- FREDERIK 22
- WILLEM II 23
- SOPHIE 24
- HENDRIK 25
- WILLEM III 26
- MAURITS 27
- ALEXANDER 28
- WILLEM 29
- WILHELMINA 30

ORANJE
BOVEN

jaar oud; maar hij had zijne jeugd goed gebruikt. In 't bijzonder had hij zich toegelegd op wiskunde (hoor je 't, Frits!) en krijgskunde; voornamelijk 't innemen en belegeren van steden. Reeds als kind liet hij zijne houten soldaatjes marscheeren, verschansingen aanleggen en vestingen bestormen, dat het aardigheid was. . . . Zijn zinspreuk was: „*Eenmaal wordt de struik een boom;*” toen hij een *boom* was, kwam 't hem goed te pas, wat hij als *struik* geleerd had. Geroepen om *in ernst* oorlog te voeren, toonde hij zich een meester in een geheel nieuwe soort van krijgskunde. Ook in de samenstelling van 't leger voerde hij zóóvele verbeteringen in, dat hij tot in 't buitenland toe beroemd werd; ja, vele veldheeren kwamen in zijn dienst 't oorlogvoeren leeren. Schitterende krijgstochten heeft hij tegen de Spanjaarden ondernomen. Al zijne wapenfeiten kan ik niet opsommen: denk maar eens aan den slag bij Nieuwpoort, 't beleg van Breda, enz. enz. Wat had ons volk dien moedigen zoon van Vader Willem lief: „Prins Mouringh,” zooals 't scheepsvolk hem noemde! Wat ontvingen de Hagenaars hem met eerbewijzen, toen hij na eene reeks overwinningen in zijne Residentie terugkeerde! Omstreeks dien tijd werd ter zijner eere eene gedenkpenning geslagen, waarin deze woorden gegraveerd werden:

„*Hij kwam, hij zag, God overwon!*”

„*Ik kwam, ik zag, ik overwon;*” . . . wie zei dat ook alweer?” vroeg Frits.

„Een trotsch Romeinsch veldheer: Julius Caesar; hij kon niet anders spreken, — omdat hij een heiden was!” . . . antwoordde vader.

„Men heeft uitgerekend, dat Maurits 38 steden en 45 forten door beleg heeft overmeesterd; en 12 vestingen en 10 forten heeft ontzet. Hij was 58 jaar, toen hij stierf; meer dan de helft van dien tijd heeft hij gewijd aan 't Vaderland.

Toch beleefde ook hij niet, dat Nederland een vrij volk werd! . . .

Aan onzen Oranjeboom zien we, dat niet Maurits' tak, maar die van zijn' broeder en opvolger, *Frederik Hendrik*, verder de hoogte ingaat. Op 23 April 1625 (Maurits' sterfdag) werd de jongste

zoon van Willem I stadhouder; hij was nog zeer jong, toen zijn vader stierf, maar diens edel voorbeeld zweefde hem steeds voor oogen.

„*Patriaëque Patrique*” = „*Voor Vaderland en Vader*,” deze woorden koos hij zich tot levensspreuk. Vol liefde tot het Vaderland; vol eerbied voor de nagedachtenis van zijn’ edelen vader, zette hij ’t werk der bevrijding voort. Frederik Hendrik kreeg al spoedig den naam van: „Stedendwinger;” wél een bewijs, dat ook hij de kunst van oorlogvoeren verstond. Meer en meer plaatsen in ons land kwamen aan zijne zijde! Weldra zouden de Spanjaarden voor goed het land moeten ontruimen.

Men noemt den tijd van zijne regeering wel eens „het gouden tijdperk.” Handel en nijverheid begonnen te bloeien; tal van schilders, bouwkundigen, schrijvers, kunstenaars op velerlei gebied, leefden er toen in ons land. Frederik Hendriks’ gemalin, Amalia van Solms, heeft veel bijgedragen tot verfraaiing van den Haag. Weet jelui wel, dat zij de Stichtster is van dat bekende Zomerverblijf onzer Koninginnen, dat midden in ’t Haagsche bosch ligt, en daarom „Huis ten Bosch” wordt genoemd?

Jammer, dat Frederik Hendrik ’t eind van den 80-jarigen oorlog niet beleefde; hij stierf in ’t begin van Maart 1647.

Eene zijner dochters, *Albertine Agnes*, was gehuwd met den stadhouder van Friesland, *Willem Frederik*. — Kijk, op onze plaat komen de Hollandsche en Friese takken bij elkaar! Eene andere dochter, *Louise*, trouwde met den keurvorst van Brandenburg; zij was eene vrome vrouw, die schoone liederen dichtte. Gez. 269, een onzer nieuwe Gezangen, werd door haar vervaardigd.

De eenige zoon van den overleden prins volgde hem op, onder den naam van *Willem II*. Deze had een dapper, voortvarend karakter; hij brandde van begeerte ons land grooter en grooter te maken en hij was een krijgsman in zijn hart. . . .

Maar, op **30 Januari 1648** werd te Munster de vrede met Spanje gesloten. Nederland werd door de Staten van Europa erkend als een zelfstandige natie; ten teken hiervan mocht de Leeuw in ’t Nederlandsche wapen voortaan een kroon dragen!

„Den Spaanschen Leeuw waren de tanden gestompt, de nagels geknot, de klauwen verlamd; de Nederlandsche richtte zich stout en moedig omhoog, trillende van fierheid en vol betrouwen op zijne frissche, jeugdige kracht,” zegt Hofdijk, een onzer Vaderlandsche schrijvers.

Dit roemvol einde van onzen 80-jarigen worstelstrijd hadden wij, naast God, te danken aan de uitnemende leiding der eerste drie Oranjes!

Willem II heeft niet lang geregeerd; in dien korten tijd lag hij voortdurend overhoop met de Staten; zij en hij begrepen elkander niet!

Jammer, dat binnenlandsch getwist, nu 't land pas vrij was!

Na Willems dood, volgde 't eerste stadhouderlooze tijdperk. De eenige zoon van den prins werd als „kind van Staat” aangenomen, en opgevoed door Jan de Witt, een der grootste staatslieden, die er toen leefden.

Willem heeft eene treurige, eenzame jeugd gehad. Hij was zwak van lichaam, maar vlug van verstand; later had hij gelegenheid om zijne vele gaven en talenten voor 't Vaderland te gebruiken!

Want, zoodra de Republiek in nood kwam: toen er oorlog was met Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen en de vijand ons te land en te water bedreigde, — ja, de Franschen zelfs de grenzen overtrokken en de eene vesting na de andere innamen, — toen dacht ons volk aan de heldenfeiten van Willem I en zijn dappere zoons en ze riepen luid om de verheffing van Frederik Hendriks' kleinzoon.

In 1672 was 't weer: „Oranje boven!” — Want de stadhouder der Republiek, de opperbevelhebber van 't leger, dat de vijanden uit Nederland zou verdrijven, was *Willem III*, prins van Oranje. Zijne soldaten volgden hem met geestdrift, evenals 't scheepsvolk zich juichend schaarde onder de Ruiter en Tromp! Dat waren dagen om nooit te vergeten!

Nogmaals redde God ons lieve Vaderland door een Oranje. Wat had ook deze derde prins Willem Nederland lief! Geen land ging

hem daarboven. Hij was een der grootste mannen van zijn tijd: er kwamen jaren, waarin geheel Europa de oogen op onzen prins gevestigd hield! „Ik ben van God geroepen om de vrijheid van Europa en den Protestantschen Godsdienst te verdedigen,” zeide hij vaak, en dat geloof in zijne roeping gaf hem moed en kracht. Toen de Engelschen gevaar liepen die vrijheid van Godsdienst te verliezen en zijne hulp inriepen tegen hun koning, — stak hij naar Engeland over, verjoeg dien vorst, en werd door het dankbare volk als zijn opvolger erkend.

Natuurlijk bracht zijne nieuwe waardigheid van koning mede, dat Willem III vaak in Engeland moest vertoeven. Maar nergens was hij liever dan in Holland, vooral op 't Paleis 't Loo; daar in de bosschen te jagen was zijne grootste uitspanning. . . .

19 Maart 1702 overleed hij, aan de gevolgen van een val van zijn paard. Onze Oranjeboom wijst aan, dat zijn tak uitsterft. Daar hij geene kinderen had, vermaakte hij al zijne titels — ook dien van „prins van Oranje” — aan zijn' neef, den Frieschen stadhouder.

In Engeland werd hij opgevolgd door de zuster zijner vrouw; — in Holland kreeg hij in de eerste jaren géén opvolger!

Het tweede stadhouderlooze tijdperk duurde — tot Holland weer in nood raakte en 't volk riep: „'t Moet weer „Oranje boven” zijn!” . . .

In 1747 kwam de Friesche tak naar Holland over; de stadhouder van Friesland werd onze *Willem IV*. Gelukkig, dat na zijne verheffing spoedig de vrede te Aken gesloten werd, want in zijn strijd tegen de Franschen was hij niet heel gelukkig. Hij stierf, toen zijn zoon nog te jong was om zelf te regeeren; de latere *Willem V* kwam dus onder voogdij zijner moeder.”

„Dien prins hebben ze later 't land uitgejaagd!” riep Frits.

„Mis; hij heeft zich vrijwillig in ballingschap begeven, in die ongelukkige tijden, toen er eene omwenteling in Frankrijk uitbrak, de geest der ontevredenheid ook naar ons land oversloeg, en ons volk maar al te veel luisterde naar verkeerde raadgevingen! . . . Er ontstonden twee partijen: één vóór, een tégen den stadhouder. Willem was wel goedig van aard, maar te zwak en besluiteloos

voor die onstuimige dagen. Daar 't meer en meer bleek, dat hij zijn gezag niet kon handhaven; en Frankrijk, waarmee wij weer in oorlog waren, wel vrede wilde sluiten met ons volk, maar niet met den stadhouder, — besloot hij zijne waardigheden neêr te leggen. 18 Januari 1795 verliet hij met zijn gezin ons Vaderland; in een visscherspink stak hij naar Engeland over. Hij keerde nimmer terug!

Ondertusschen haalden de Nederlanders jubelend de Franschen binnen. Wat hadden ze daar later een spijt van! 't Is gauw verteld, wat er nu verder met ons arme land gebeurde onder onze vrienden en bevrijders, de Franschen! Daar weten oude menschen je veel van te vertellen; allemaal verhalen, die ze van hunne ouders gehoord hebben: Toen handel en nijverheid stilstonden en de scheepskapiteins „op sloffen” liepen; toen mannen en jongelingen soldaat moesten worden en op slagvelden, over gansch Europa verspreid, den dood vonden; toen Holland geen Holland meer was, maar eene Fransche provincie, en je dat woord „Oranje” niet durfde uitspreken, uit vrees voor Keizer Napoleon en zijne handlangers. . . .

't Leek wel, of 't nooit weer „Oranje boven!” zou worden; ik zeg: „'t leek wel,” want we weten 't beter — en ook onze stamboom zegt het anders. Na Napoleons val, — wat wàren die Franschen toch gauw ons land uit! — begonnen we opnieuw, als vrije Nederlanders, met een *Koning Willem I*. Een gezantschap werd naar Engeland gezonden, om den zoon van Prins Willem V te verzoeken tot ons te komen. . . . Niet in een visscherspink, maar in een statig schip landde hij te Scheveningen. . . .”

„Bij de „Naald!”

„Juist. Wat werd hij met vreugde ontvangen! Misschien is er nooit zoo luid „Oranje boven” geroepen! Ik herhaal „misschien,” — want hoe 't in September 1898 wezen zal, daar kunnen we nog niets van zeggen! In de Nieuwe Kerk te Amsterdam werd Willem als Koning gehuldigd. 't Duurde niet lang of er kwamen weer moeilijkheden! Nu met België, dat toen nog bij ons land hoorde. In 1830 begonnen de Belgen — zij waren al lang ontevreden en

oproerig geweest — op te staan: ze bedankten er voor om langer onder Holland te zitten; ze wilden een eigen bestuur hebben, enz. De prins van Oranje (later Koning Willem II) trachtte hen tot onderwerping te brengen; hij ondernam met een leger dappere Nederlandsche soldaten den „tiendaagschen veldtocht.” In 't begin ging alles naar wensch! Maar daar kwam Frankrijk met een flink leger België helpen; de kroonprins zag, dat verdere tegenstand nutteloos verlies van menschenlevens zou wezen en trok terug.

Een paar jaar later werden de beide landen voor goed gescheiden; de Belgen kozen nu zelf een koning. In Nederland blééf het „Oranje boven!"; in België wèrd het: „Leve Leopold!" Maar dit konden zij niet zoo hard roepen als wij: wij waren er al drie eeuwen aan gewend!

In 1840 deed onze eerste Koning afstand van de regeering. Zijn dappere zoon, *Willem II*, die ook bij Waterloo tegen Keizer Napoleon had gevochten, volgde hem op. Willem II was de lieveling van het volk; van zijne minzaamheid en eenvoudigheid zijn tal van verhalen in omloop. Mijn vader vertelde, dat hij zoo maar in burgerkleeding op straat liep en de menschen vriendelijk aansprak; mijne lieve moeder placht dikwijls aan te halen, dat gestoofde witte kool 's Konings lievelingsgerecht was; — alsof vorsten 't gewone eten ook niet 't smakelijkst kunnen vinden! . . .

Willem II heeft maar negen jaar geregeerd. Gedurende dien tijd bracht hij gewichtige veranderingen aan in 't bestuur van zijn Rijk; in 1848 teekende hij de nieuwe Grondwet. 't Volgend jaar stierf hij onverwacht te Tilburg; zijn oudste zoon *Willem III* volgde hem op. We zullen dus spoedig den dag gedenken, waarop onze tegenwoordige vorst, vóór 40 jaren, aan de regeering kwam. Op *12 Mei 1889* vertel ik, als God wil, een en ander uit *zijn* leven."

„En mijn opstel?" zei Frits bedenkelijk.

„'t Zou een beetje erg zijn, als je uit je zelf niet iets van onzen Koning wist te vertellen" antwoordde Papa, opstaande.

't Was laat geworden; zóó laat, dat Frits gauw zijn Oranjeboom inpakte, — want zijne oogen vielen bijna dicht.

Of 't kwam, dat Frits zóó goed geluisterd had naar vaders verhalen, dat hij nú eerst nut ging trekken van de geschiedenislessen op school, misschien was 't ook door den net geteekenden Stamboom, volgens Piet's voorbeeld, dien hij er tot verklaring en op-luistering bijgevoegd had, — in ieder geval, hij behaalde den prijs en kwam met de teekendoos thuis!

Allen waren eenstemmig van oordeel, dat Frits een „bolleboos” was; hij werd zóó door loftuitingen overladen, dat hij er nederig van werd en erkende: „De helft van mijn teekendoos komt aan „dien jongen” toe! 't Is vervelend, dat we maar niet te weten kunnen komen, hoe hij heet en waar hij woont.”

Voor alle zekerheid holde Frits voortaan elken jongen, die in de verste verte op Piet geleek, na; maar als deze — dusdanig achtervolgd — zich verschrikt omdraaide, dan blikte ons vriendje steeds in een ander gelaat dan in dat van den teekenaar van den Oranjeboom!

VII.

ieuwjaarsmorgen 1888.

Vrouw Wolters is zoo juist uit de Groote Kerk huiswaarts gekeerd en zit nu te genieten van haar Zondagsch kopje koffie; poes niet minder! van 't Zondagsche schoteltje warme melk. Piet heeft Grootje tot aan de deur gebracht; — vóór 't eten liep hij nog graag een eindje om.

Daar wordt aan de deur getikt. „Binnen!” roept Grootmoeder; en vrouw Winkelaar, die sinds een maand of drie beneden woonde, komt 't kamertje in.

„Vrouw Wolters!” zei ze haastig; „verexcuseer, dat ik zoo maar oploop! Maar je houdt ook zooveel van 't Koningshuis, en ik weet niet of je 't al gehoord hebt van die kleine prinses. . . . Zie je, met u kan ik erover spreken; tegen mijn man met zijn sociale

gevoelens moet ik er nooit over beginnen. . . . Ik ben er zoo vol van!"

„Wat is er gebeurd?" vroeg Grootje ontsteld, en ze zette haar kopje koffie vrij onzacht neer.

„Niks, mensch! niks kwaáds ten minste. Maar wel iets goeds; . . . ze zeggen, dat ons lieve prinsesje van morgen in de kerk was, — in de Klooster!"

„Zoo? wát je zegt!" zei Grootje, en hare vriendelijke oude oogen begonnen te stralen: „Menschlief, wat je zegt! Hoe oud is ze? laat 's kijken: ze gaat met 't jaar meê. . . . We schrijven nou 1888: acht jaar dus! Wel, wel! dat lieve kind gaat al vroeg naar Gods Huis. . . . Ik was zeven, toen ik voor 't eerst in de kerk zat naast me moeder; niet, dat ik ons vergelijken wil met onze Koningin en 't prinsesje! — Maar 't was toch ook mijne moèder, die me meenam. En, wordt je nog zoo oud, — zoo'n eersten keer vergeet je nooit; . . . al zou ik den tekst niet meer weten en al begreep ik niets van wat de dominee zei. In dien tijd deden ze nog aan heel lange preeken; — niet, dat ik kwaad van dien dominee wil zeggen, hoor! Maar voor een kind was 't een ding! . . . Wil je niet een kopje koffie, buurvrouw?"

„Neen, dank je! ik moet gauw naar huis. . . . Zie je, je zult 't misschien kinderachtig van me vinden, maar die tijding van vanmorgen deed mijn hart zoo goed; ik moest het even aan iemand vertellen, die met me meêvoelde. 't Is zoo hard, Grootje, als je een goejen man hebt en zijn kameraads maken 'em zoo anders. . . . Goeden dag! — 't Is waar ook: God zegene je in het Nieuwe jaar!"

Grootmoeder drukte haar hartelijk de hand: „Van harte 't zelfde. Hij zegene u *beiden*. . . . Dat hadden we haast vergeten, hé?"

„'t Komt door prinsesjes eersten kerkgang!" zei vrouw Winkelaar glimlachend, terwijl ze de deur achter zich dichttrok.

„Mama! mama!" fluisterde Annie — ze zat op dien Nieuwjaarsmorgen naast hare moeder in de Kloosterkerk; — „'t Prinsesje is er ook!"

„Stil, kind!” fluisterde Mevrouw, want de predikant begon juist zijn voorgebed; zij was toch blij, dat haar dochttertje het haar vóór 't bidden had gezegd.

Terwijl de voorzang werd opgegeven, keek Annie even naar 't Koningskind, dat, net als zij, 't bedoelde lied opzocht en eerbiedig meêzong. Ook sloeg 't Prinsesje zelve den tekst op, dien de leeraar voorlas:

Ps. 121: „Ik hef mijne oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulp komen zal!”

Het Reislied der geloovigen. Heerlijke, treffende, troostende woorden bij den aanvang des jaars. Onze Bewaarder zal sluimeren, noch slapen; Hij neemt ons àllen onder Zijne hoede; jongen en ouden, rijken en armen, aanzienlijken en geringen!

„Zou 't prinsesje wat begrepen hebben van de preek, moeder?”

„Misschien iets, lieveling, maar ik denk niet veel. Jij bent vijf jaar ouder en je begrijpt immers nóg maar heel weinig; en zij is pas acht jaar. Had de dominee een onderwerp uit de Bijbelsche geschiedenis behandeld, dan zou het zeker gemakkelijker voor haar geweest zijn; men vertelde mij laatst, dat ons Prinsesje hiervan goed op de hoogte is en dat hare Moeder haar daarin zelve onderwijst. Over eenige jaren zal je beter begrijpen, wat ik bedoel, Annie, maar ik wil het je nu toch zeggen: allen, die ons Vorstenhuis waarlijk liefhebben, zullen er den Heer voor danken, wanneer zij hooren, dat ons aanstaand Koninginnetje het nieuwe jaar begonnen is door op te gaan naar Gods Huis, om met de gemeente mede te zingen en mede te bidden!”

Zoo dacht een oude dichter ¹⁾, die nu reeds bij den Heer is, er ook over; ter gelegenheid van dezen Nieuwjaarsmorgen 1888 zong hij:

¹⁾ Ds. Hasebroek.

„Lief prinsesje! wees gegroet
 In deez' heilige woning,
 Waar u, Koningskind, ontmoet
 D' allerhoogste Koning.

Die u hier een Rijk belooft
 Als geen tweede op aarde.
 En een krone voor uw hoofd
 Meer dan d' uwe in waarde.

Daarom doet gij *goed* voor Hem
 Vroeg u neer te buigen,
 En uw eerbied voor Zijn stem
 Open te betuigen.

.

VIII.

Er volgde een tijd, waarin de Koninklijke familie meest op het Paleis 't Loo, bij Apeldoorn, vertoefde, wegens toenemende zwakheid en krankheid des Konings. . . . In 't voorjaar 1889 verergerde de toestand van den Vorst dermate, dat van 3 April af het [Koninklijk gezag moest worden waargenomen door den Raad van State.

Als Willem III veertig jaar aan de regeering was, dan zou er feest in Nederland zijn! hadden velen zich voorgesteld; maar nu begon men zich bezorgd af te vragen, of de Vorst dezen dag nog wel beleven zou?

Scheen 't niet een wonder, dat Z. M. zelve weder de teugels van 't Bewind aanvaard had (2 Mei) en in betrekkelijken welstand verkeerde op 12 Mei 1889?

Een buitengewoon Nummer van de *Nederlandsche Staatscourant*, dien morgen verschenen, bevatte de volgende

PROCLAMATIE.

Geliefde Landgenooten en Onderdanen!

Heden zijn veertig jaren voorbijgegaan sedert den dag waarop Ik plechtig de Regeering over het Nederlandsche Volk heb aanvaard.

Zal Mijn Volk van Mij getuigen, dat Ik Mijn Koninklijk woord heb gestand gedaan, Ik weet dat in lief en leed, in blijde en droeve dagen, Mijn Volk getrouw is gebleven aan Mij en Mijn Huis.

Ik heb er steeds naar gestreefd, de welvaart en den bloei van ons Vaderland te bevorderen.

Met innigen dank jegens den Almachtige zie Ik op het vervlogen tijdperk terug. Zijn zegen heeft het oud verbond van Oranje en Nederland bevestigd.

Over de toekomst van Mijn Huis en Mijn Volk roep Ik op dezen plechtigen dag dienzelfden zegen in. De herinnering aan het verleden is Mij een waarborg voor de toekomst: *Oranje en Nederland onder Gods zegen één, krachtig en vrij!*

HET LOO, 12 Mei 1889.

WILLEM.

.... „Als de Koning 40 jaar Koning is, dan zet ik mijn verhaal voort,” had Mr. van Merlen beloofd;.... maar toen die gedenkdag aanbrak en er toch feest was in Nederland, waren Annie en Frits bitter bedroefd, want hun vader lag gevaarlijk krank.

't Is somber en stil in dat groote huis, anders zoo vol leven en gezelligheid! De avond begint te vallen.... Zooeven is de dokter heengegaan, met belofte over een paar uur terug te komen. Mama zit boven bij den kranke; Annie en Frits sluipen met angstige gezichtjes doelloos rond. Eindelijk gaan ze dicht bij elkander in de eenzame huiskamer zitten en staren naar buiten.... Wat een leven

op straat! Wat een zingende troepen; welk een gejoel! Hoe gansch anders hadden zij zich dezen dag voorgesteld: „'s Morgens naar de parade; 's middags naar de volksfeesten in de Maliebaan; 's avonds naar de illuminatie, en dan!....

„O, Frits!” snikt Annie: „zou papa nooit, nooit meer beter worden?”

„Ik denk het wel!” zegt Frits. „We kunnen hem niet missen; ik wist niet, dat het zóó vreeselijk voelde, als papa ziek is! Ik geloof, dat ik zelfs die wiskunde prettig zou vinden, als hij maar weer gezond was. Hoor!”

Geratel van wielen; 't dokterskoetsje houdt stil; de geneesheer stapt uit en wordt terstond opengedaan. De kinderen hooren hem de trap opgaan; ze houden den adem in om te luisteren. — Nu is hij bij papa! Wat blijft hij lang boven!....

Als de dokter eindelijk de trap afkomt, voelt hij eensklaps een ijskoud handje op de zijne en eene bevende stem vraagt: „Kan hij niet meer beter worden? Kan God hem ook niet meer beter maken?” Er spreekt zulk een doodsangst uit die woorden, dat den ouden man de tranen in de oogen komen. Hij legt de hand op Frits' hoofd en zegt ernstig: „Vraag het God Zelf, mijn jongen, niet aan mij.”

Zacht opent hij de deur en trekt die geruischloos achter zich dicht; 't koetsje rijdt weg.

Frits blijft nog even staan; dan gaat hij weer naar binnen, waar Annie hem angstig wacht.

.... 't Wordt daarbuiten drukker en drukker; 't wordt hierbinnen stiller en stiller. Annie heeft den arm om haar broertje heengeslagen; zij volgen den raad van den dokter: zij vragen den grooten Medicijnmeester Zelf, wat zij weten willen; niet eenmaal, maar telkens.

Een paar uur later vindt mama hen slapende, ieder in een grooten stoel. Als moeder met de brandende kaars voor hen staat, — openen ze terstond de oogen; verschrikt kijken ze rond, van koude en slaap rillend, vol angst voor 't geen ze mogelijk hooren zouden.

„Kinderen,” zegt moeder zacht — er ligt zulk eene vredige, hoopvolle uitdrukking op haar zacht gelaat en ze vatten weer moed; „kinderen, ik kan je vader nu alleen laten. Hij slaapt rustig, — dat is een goed teeken. . . . Willen wij eerst samen den Heer danken?”

IX.

Annie en Frits vergaten dien avond nooit; zelfs niet, nadat er meer dan een jaar was voorbijgegaan — en Mr. van Merlen even flink en gezond was als vóór zijne ziekte.

Hadden ze toen niet eerst recht gevoeld, hoe lief ze dien goeden vader hadden en dat ze hem niet konden missen?

Toch zijn er kinderen, wien God hun vader ontnaemt. . . .

Ook Koningskinderen.

Dat was een droeve, droeve dag voor Nederland, dien 23^{en} November 1890, toen, na weken, ja, maanden van hoop en vrees; van gebed, — God alleen weet, van hoeveel, van hoe vurig gebed! — de treurmare uit Apeldoorn kwam:

„De Koning is dood; onze laatste Koning dood!”

29 October 1890 moest 't Bewind nogmaals worden toevertrouwd aan den Raad van State, die het op 14 November d. a. v. overgaf in handen van Koningin Emma. 't Was droeve noodzakelijkheid geworden, dat Hare Majesteit op dien datum zich naar den Haag begaf, om den eed af te leggen als Regentes voor den tijd dat de Koning niet in staat zou zijn zelf te regeeren.

. . . . En nu was de grijze Vorst ontslapen. . . .

Annie was bitter bedroefd; ze schreide zacht, toen mama haar voorlas, wat de kranten vermeldten betreffende de gebeurtenis, die zoo veler hoofd en hart vervulde; ook: „dat de jonge Koningin zelve bloemen uit haren tuin had geplukt, welke zij had doen neerleggen op 't sterfbed van haren besten Vader.”

„Als papa niet zoo ziek was geweest, dan zou ik 't niet kunnen weten, hoe vreeselijk het voor 't Prinsesje is geen vader meer te hebben. Maar God zal haar Vader zijn, niet, moeder?”

„Ja, kind, God *blijft* haar Vader,” verbeterde mevrouw van Merlen zacht.

X.

Aan den avond van den eersten December, kwam de rouwtrein, die het stoffelijk overschot des Konings bevatte, van 't Loo in den Haag aan.

't Weder was koud en mistig en 't motregende.

Langs een talrijke eerbiedig zwijgende menigte, bij toortslicht en onder treurmuziek, werd het lijk van den laatsten Oranjevorst vervoerd door de straten zijner Residentie....

De klokken luidden; kanonschoten werden regelmatig gelost — van het oogenblik af, waarop de kist uit den rouwwagen werd getild, totdat de stoet het Paleis bereikt had....

.... Bam!.... bam!.... bam!....

Grootje zit weer voor 't venster.

Maar 't is nu gesloten. Geen zomerlucht zou naar binnenkomen, sprekende van hoop, van leven; maar mist, koude, vocht! wijzende op heengaan,.... op sterven!....

.... Pang!!.... pang!!.... Van minuut tot minuut dreunden de schoten....

Ach, hoe vaak hadden ze gedreund in de laatste jaren! Maar na dien éénen blijden keer, had Grootje ze nooit meer geteld. Heete tranen biggelden langs hare wangen en vielen op het breiwerk, dat onaangeroerd in haar schoot lag.

Daar werd de deur langzaam opengedaan — niet opengegóoid, zooals tóen! — en Piet kwam 't vertrekje binnen. „Grootmoeder!.... hij,.... de Koning,.... is....” Zijne stem begaf hem....

.... Laat ze maar vallen, die tranen, jongen! Schaam er je niet over: ze strekken je tot eer! Ween jij maar vrijuit over 't heengaan van je Koning.... den laatste van zijn Stam!

„Steek de lamp aan!” zei Grootje plotseling;.... en toen er licht gemaakt was, trok ze Piet meê naar den Oranjeboom, die in een lijstje aan den muur hing.... Ze wees met den vinger naar dien appel bovenaan en naar 't zonnetje daaromheen.... Toen keek ze naar Boven; haar blik verhelderde zich; en ze fluisterde haren kleinzoon toe: „Geen Willem meer, maar toch eene *Wilhelmina*; — 't blijft: Oranje boven!”....

XI.

4 December 1890.

Wilhelmus van Nassauwe!
De doodsklok klept het rond
Het lied van houw en trouwe
Op d' ouden, vrijen grond;
Geen jublend zwaardgekleetter,
Geen forsich geroerde trom
Geen fier trompetgeschetter,
.... De doodsklok klept alom! ¹⁾

„Ik wil er vandaag uit, Piet! Als de drukte voorbij is; als ze hem weggebracht hebben, — dan wil ik tenminste den weg zien, waarlangs....”

Arme Grootje! Ze was er niet af te brengen. Of Piet al zei, dat 't koud was en zoo vol op straat, — ze bleef er op staan; dus ze gingen.

Ze spraken weinig onderweg;.... liepen de spoorwegbrug onder-

¹⁾ Dr. Schaepman. Overgenomen uit het „Dagblad voor Z.-Holland en 's Gravenhage.”

door en kwamen op den Delftschen weg. — 't Was er nu niet vol meer!

Eentonig klepten de klokken;.... dof dreunden de kanonschoten.

Die sombere grijze lucht, waarin nergens een straaltje van licht, was die geen treffend beeld van den rouw, die de harten van ons volk vervulde?

Ja — en neen!

„*Hier* hebben ze hem dus langs gebracht, dien goeden Koning!” zei Grootje, stilstaande, en met vochtigen blik den kant van Delft opturende. „Piet, zal je altijd trouw blijven aan zijn kind? Ze zeggen, dat hij zooveel van haar hield; dat ze zijn oogappeltje was! Jongen, de menschen zijn zoo slecht; in den tegenwoordigen tijd spreken ze soms zoo vreemd en zoo wonderlijk; — zij hebben geen eerbied meer voor 't geen God heeft samengevoegd, en al kunnen ze dat *nooit* scheiden, ze probeeren het toch! Een Christen moet altijd toonen, dat hij een Christen is; dat hij weet, hoe in Gods Woord geschreven staat: „Vreest God; eert den Koning!” En of 't nu een Koning of eene Koningin is, dat's voor den Heer 't zelfde, hoor! Geef me de hand er op, jongen! Zoo.”

„Ik beloof 't u, Grootje!” zei haar kleinzoon.

Meer niet; toen liepen ze weer door.

.... Daar werd den flinken jongen verver plotseling een hand op den schouder gelegd; hij keek om: Mr. van Merlen en Frits stonden achter hem.

„Nu heb ik je toch eindelijk en ik laat je niet gaan, voordat ik je eens hartelijk bedankt heb!” riep Frits, want hij had „den jongen van den Oranjeboom” — hoewel breeder en langer geworden — terstond herkend. „Ik wist niet, waar je woonde; 'k heb je dus nooit kunnen zeggen, hoe blij ik met je teekening was! — Zeg, vind je 't niet vreeselijk naar, dat de Koning dood is?”

„Als ik 't *niet* naar vond,” zei Piet kort en bondig; „dan was ik geen knip voor men neus waard!”

Mr. van Merlen en de oude vrouw waren ondertusschen ook aan

den praat geraakt; — waarover anders, dan over den Koning?

„Luister!” zeide Frits' vader eensklaps. „Ze schieten nog steeds; of 't nog lang duren zal?”

Neen, — 't was 't laatste schot geweest; de grafkelder te Delft had ook den *laatsten* Oranjevorst in zijne duistere diepte opgenomen.

. . . . „Mijne gedachten zijn niet ulieder gedachten, en uwe wegen zijn niet Mijne wegen, spreekt de Heer. Want gelijk de hemelen hooger zijn dan de aarde, alzoo zijn Mijne wegen hooger dan uwe wegen, en Mijne gedachten dan ulieder gedachten.”

„'t Blijft stil,” zeide Mr. van Merlen met ontroerde stem: „Hij rust.” Eerbiedig nam hij den hoed af; de jongens volgden zijn voorbeeld en bleven eveneens zwijgend staan.

En toen! — Op dat oogenblik scheurde de lucht; de loodgrijze wolken werden zilvergetind. Eerst heel, heel flauw, toen al scherper en scherper; de nevelen trokken op; de zon brak door. 't Werde licht boven Delft!

Mijnheer van Merlen was een geleerd man, een wetenschappelijk man, maar hij had een warm hart; Grootje was nòch geleerd, nòch wetenschappelijk, maar zij ook had een warm hart.

Zij zagen elkander aan en begrepen elkander! Omdat zij in één God *geloofden*, konden zij hetzelfde *hopen* voor datgene wat ze beiden *liefhadden*: hun Vaderland, hun Vorstenhuis.

Hij drukte Grootje's gerimpelde hand en *zij* bracht onder woorden, wat in hun hart omging: „'t Wordt licht, meneer! Is het nu niet net of God zeggen wil: „'t Gaat door de duisternis heen, maar licht zàl het worden voor Nederland?” Bidden, meneer, bidden, dat is altijd het beste, wat we doen kunnen.”

Toen ze eindelijk van elkander afscheid namen, wist papa 't adres van Grootje, en Frits 't adres van Piet: dit was dubbel op!

„Dat hadden we niet gedacht, dat u ons wat van onzen Koning

zoudt vertellen op zijn begrafenisdag," zeide Annie, toen 't gezin 's avonds bij elkaar zat in de huiskamer. Terwijl zij zoo sprak, nam ze vaders hand in de hare en hare oogen schoten vol tranen, want ze dacht weer aan het vaderloos Koninginnetje in het gesloten Paleis; aan dien Koninklijken standaard, halfstok geheschen, ten teeken van rouw.

„Een paar dingen uit het leven des Konings hebben diepen indruk op mij gemaakt," begon Mr. van Merlen. „Ik was acht jaar oud, toen mijn vader zijne Inhuldiging bijwoonde, in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. 't Moet indrukwekkend geweest zijn, toen Willem III onder koorgezang en orgelspel de kerk binnenkwam. Maar vooral was dat oogenblik onvergetelijk, zei vader, waarop de Koning te midden van eene eerbiedige stilte de Troonrede uitsprak. Een paar zinsneden daaruit heb ik onthouden; — ze werden mij zoo dikwijls voorgezegd! — Ik zal ze voor jelui herhalen; je kunt uit die weinige woorden genoeg zien, met welke heilige voornemens de vorst bezielde was, toen hij den troon zijns vaders besteed:

„Thans is het oogenblik daar, waarop ik voor het oog van den Almachtige, Die het lot van Koningen en volken in Zijne hand heeft, mij, onder inroeping van Zijn' heiligen Naam, ga verbinden aan mijn edel, trouw en vredelievend volk. Ik verbind mij aan een volk, grooter in deugden, dan in 't bezit van een uitgestrekt grondgebied, machtiger door eensgezindheid dan door zielental; het is eene grootsche roeping: Koning van zulk een volk te zijn!"

Vader vertelde ons, dat de stem van den Vorst trilde van ontroering, terwijl hij dit zeide en dat hij even moest wachten, voordat hij, de twee vingers der rechterhand in de hoogte stekende, den eed van trouwe zwoer aan 't Nederlandsche volk.

Men zegt gewoonlijk, dat onder zijne regeering de vrede werd bewaard; dat handel en nijverheid bloeiden; dat ons Vaderland in velerlei opzichten vooruitging! En wil men een bewijs geven, hoe lief hij zijn volk had, dan wordt in den regel aangehaald, dat Willem III, toen sommige streken van ons land door zware over-

stroomingen werden geteisterd, zich in eigen persoon naar die bezochte streken begaf en er met levensgevaar vertoefde.

Weet je, wat ik mij levendig herinner? Den 17^{en} November 1863; toen ter eere van den 50^{en} gedenkdag van Nederland's onafhankelijkheid na de Fransche overheersching, door den Koning de eerste steen werd gelegd van 't Nationaal Monument op 't Plein 1813. Wat was 't weder dien dag vroolijk en zonnig; eene recht feestelijke stemming heerschte er in de stad! Op 't Plein was eene keurig versierde tribune opgericht voor al de leden van 't Vorstelijk huis; — in die dagen was 't nog een breede rij; nu zijn die allen heengegaan. Hij ook.!"

Papa hield een oogenblik op, en vervolgde toen: „Na afloop der eigenlijke steenlegging en de daarbij gebruikelijke toespraken, kwam 't Koninklijk rijtuig voor, om den Vorst naar zijn paleis terug te brengen. Op 't punt van weg te rijden, ging de Koning over-eind staan; — hij had zulk een flinke, krachtige gestalte en zoo'n vorstelijk voorkomen, onze Willem III!

't Volk drong dichter en dichter om hem heen; de politie kon hen niet tegenhouden. Waarom ook? Ze hadden hem immers lief! Wee, wee dengene die de hand naar den Koning had dŕrven uitsteken!

.... Zij wuifden met zakdoeken, met hoeden en petten en riepen: „Hoera!" en „Leve de Koning!" — zoo luid ze maar konden. Maar opeens werd het doodstil; de Vorst had met de hand gewenkt:

hij wilde zijn volk toespreken. „Kijk,” Mr. van Merlen haalde een papiertje uit zijne portefeuille en vouwde het open: „Ik kan jelui voorlezen, wat de Koning zeide; mijne moeder bewaarde altijd allerlei dingen aangaande 't Vorstelijk Huis, en knipte dit berichtje uit een tijdschrift, dat we lazen:

„Willem III zeide, dat die dag van de eerste steenlegging van dit historisch gedenkteeken, dat de trouw en de liefde van 't Nederlandsche volk bij deze plechtigheid ter eere van die gelukkige nationale herinnering, voor hem niet alleen, maar voor alle leden van 't Oranjehuis eene nieuwe aansporing zou wezen om nog meer te doen voor het welzijn van het volk van Nederland.”

„'t Zal zijn,” eindigde de Koning, en zijn stem klonk ver en machtig, zoodat wij dit woordelijk verstaan konden: „zooals het in vroegere dagen was, zooals het onder Gods zegen zal blijven: dat een prins van Oranje *nooit*, neen *nooit* genoeg kan doen voor dat volk van Nederland.” Kinderen! na deze toespraak was 't volk letterlijk buiten zichzelf van geestdrift; en dan zeggen ze nog, dat wij, Hollanders, — wij, Friezen, vooral! — stug en koel zijn; laat ons maar eerst eens warm worden! Ik en mijne medestudenten, we waren voor deze gelegenheid uit Leiden overgekomen, — hielpen duchtig meê met dat daverend: „Oranje boven!” Ja, in mijne vervoering geraakte ik bijna onder de hoeven der paarden van 't Koninklijk rijtuig; op dat oogenblik zou ik er niets om gegeven hebben, als ze over mij heengereden hadden, — en,” (papa keek even heel ondeugend naar mama) „toen kende ik je moedertje toch al! Gelukkig, („moedertje” stemde hiermeê volkomen in) werd ik nog juist bijtijds weggetrokken door een braven politieagent en zag ik den Koning weggrijden. Hij glimlachte, terwijl hij naar links en rechts boog; zijne oogen straalden; hij had zulk eene gelukkige uitdrukking op zijn gelaat. . . . Ik denk, dat de Vorst zich gedragen gevoelde door de liefde van zijn volk, welke zoo duidelijk sprak uit al deze onstuimige huldeblijken.

Maar nu nog iets over den avond van dien feestelijken 17^{en} November 1863. Wat al vlaggen en vetpotjes! — in dien tijd waren 't nog uitsluitend vetpotjes. — De paleizen waren ook schitterend verlicht; dat van den Koning van boven tot beneden. En weet je, wat Prins Frederik gedaan had? Voor de inrijpoort van zijn paleis in 't Korte Voorhout had hij een kolossaal transparant laten neerzetten, waarop met groote, vurige letters te lezen stond:

„Eere aan de nagedachtenis van:

Gijsbert Karel van Hogendorp;

F. v. d. Duin van Maasdam;

Van Limburg Stirum.”

Dit waren de drie mannen, die in 1813 den eersten stoot gaven, dat 't volk weer: Oranje boven! durfde roepen; — vindt jelui 't niet aardig, dat deze oude prins — de eenig overgeblevene Oranje-vorst uit die jaren 1812 en 1813 — de herinnering aan deze wakkere Nederlanders zoo in eere hield! Ja, ja: Oranje en Nederland; Nederland en Oranje — dat hoort bij elkaar!

Daar was Willem III ook van doordrongen. Wanneer ik het Ruitersstandbeeld in 't Noordeinde zie, dan denk ik vaak aan deze woorden van onzen Koning,” — een tweede uitgeknipt berichtje kwam voor den dag:

„Dat hij nooit zoo levendig had gevoeld, wat een prins van Oranje moest zijn voor 't Nederlandsche volk, als bij de inwijding van 't Ruitersstandbeeld van Willem den Zwijger, tegenover zijn paleis; van dien Willem, wien men den Zwijger heeft genoemd, maar die wist te spreken en te handelen, waar het de rechten der natie en de zaak der gewetensvrijheid gold; dat hij dit niet zeide om zich op zijne voorzaten te verheffen, maar om te doen gevoelen, hoe dit verheven voorbeeld hem voor de oogen zweefde, om al wat hij vermocht aan te wenden tot bevordering van 't geluk en het welzijn van het Nederlandsche volk.”

. . . . Of Willem III altijd gedaan heeft, naar 't geen hij zich toen voorstelde, — daarover kunnen en mogen wij niet oordeelen;

ook Koningen kunnen dwalen en te kort komen, maar ook voor Koningen is er vergeving bij God, om Jezus Christus' wil. . . .

Veel droefheid was het deel van onzen overleden Vorst; wat zag hij er velen sterven, die hem na bestonden. Hoe dankbaar zijn wij den Heer, dat zijn levensavond verhelderd werd door veel liefde!

Ik denk, dat onze kleine Koningin omstreeks vijf of zes jaar oud was, toen een oude Generaal — jelui noemt hem „Grootvader” — mij 't volgende vertelde: „Op een receptie aan 't hof was Z. M. naar hem toegekomen en had hem aangesproken. Plotseeling zeide de Koning vroolijk: „En zeg me nu ook eens, Generaal! Wat zeg je wel van mijn dochttertje, van mijn Willemientje? Is ze niet allerliefst?”

. . . . Maar 't is immers genoeg bekend, welk een teeder Vader hij voor dat dochttertje was! God Zelf zegene en vertrooste onze jeugdige Koningin.” —

De kinderen vonden er niets vreemds in, dat Mr. van Merlen eindigde door aan den avond van dezen dag van uitvaart met hen te bidden voor de geliefde Vorstinnen. En wat hij voor Haar van den Heer begeerde was dit: dat de Moeder eenmaal het einde zou mogen zien van het werk, dat haar van heden af was opgedragen; dat zij den dag zou mogen beleven, waarop zij dit Kind — toegerust en bekwaam tot de vervulling harer roeping — zelfstandig zou zien optreden als Koningin van Nederland. ¹⁾

„Ik zou 't nooit geloofd hebben,” zei Grootje dienzelfden avond tegen Piet, „wanneer iemand mij verteld had, dat ik om zoo te zeggen een dankbaar gevoel zou hebben op den dag, waarop ze mijn Koning begroeven! Zie je nu wel, Piet, dat ik vanmiddag op dien Delftschen weg moest wezen? 't Heeft me goed

¹⁾ 8 Dec. 1890 legde H. M. de Koningin-Weduwe in s Gravenhage den eed af als Regentes gedurende de minderjarigheid van H. M. Wilhelmina. (23 Nov. 1890—31 Aug. 1898.)

gedaan; die meneer begreep een oud mensch.... En dat hij me nou beloofd heeft je voort te helpen, zoodat je misschien die lessen aan de Teekenakkedemie zult kunnen bijwonen!.... Jongen, jongen, als dat eens waar was!"....

XII.

ilhelma van Nassauwe,
Aanvallig Koningskind,
U blijft uw volk getrouwe
Het volk dat U bemint. ¹⁾

.

31 Augustus 1891 — de eerste verjaardag van Kroonprinses Wilhelmina als Koningin der Nederlanden — werd met bijzonderen luister in den lande herdacht. Wat al vroolijkheid en blijdschap heerschte er; — in de eerste plaats onder kinderen, voor wie deze dag ook in 't vervolg tot een feestdag werd gemaakt!

Den Haag bleef niet achter. We staan ditmaal niet stil bij de drukte in de straten, maar gaan met den stroom menschen meê naar de volksfeesten in de Maliebaan....

.... Wat 'n uitgelaten pret!.... welk een gelach! onder die talrijke toeschouwers bij dat hardloopen, zakloopen, mastklimmen, ja, wat al meer! Het mastklimmen vooral geeft onophoudelijk stof tot uitbundige vroolijkheid.

't Is dan ook een heele toer voor de liefhebbers! Ik zet het je om langs zoo'n hoogen met zeep besmeerden paal te klauteren; heel naar boven — tot aan den met vlaggetjes versierden top, waaraan o. a. een dikke worst hangt, die je moogt meênemen, — als je ze krijgen kunt!.... Ben je half boven en begin je juist te denken: „'t Gaat goed!" — dan glij je pardoes! weer een eind uit; je

¹⁾ Nicolaas Beets

1891.

1891.

1891.

1894.

1891.
1890-1898.

1893.

1896.

1896.

1897.

1896.

kunt van voren af aan beginnen — en 't mooist is: ze lachen je nog op den koop toe uit!....

Vele jongens zijn reeds onverrichter zake teruggeleden; na herhaalde pogingen hebben ze 't eindelijk moeten opgeven! De dikke worst hangt daar nog, uittartend, als eene onbereikbare heerlijkheid.

Onbereikbaar?!.... Zoo denkt de kleine jongen, die nu naar boven klautert, er niet over; hij is vast besloten haar buit te maken.... Krampachtig klemt hij handen en voeten om den verraderlijk gladden paal.... „Hoû je goed;.... hoû je goed!” zegt hij telkens, als hij voelt, dat hij vooruitkomt.... Die worst moet hij hebben.... voor moeder; wat zal ze kijken.... Helaas! hij glijdt!.... glijdt!! Gelach. Maar hij gééft het niet op; met de uiterste krachtsinspanning werkt hij zich weer naar boven.... Bravo!!.... bravo!! Men klapt in de handen; — hij heeft zijn ideaal gegrepen!.... Nu: rrrts.... naar beneden, onder de hoeratjes der omstanders. De muziek valt in. De worst als zegeteeken in de hand houdend, dringt de knaap door de menigte heen. Gauw naar moeder; wat zal ze blij zijn!.... Ze waren zoo arm.

Maar toen hij thuiskwam, was de worst weg. Had hij die verloren; verkocht; opgegeten misschien?

Hoor maar, wat hij zegt.

„Moeder, 'k heb mastgeklommen in de Maliebaan en ik heb een worst voor je vanboven gehaald.... Maar 'k heb 'em weggegeven!”

„Weggegeven?” Moeder keek heel verbaasd.

„Ja,.... ik kòn 't niet velen.... Er stond een troep socialen, geloof ik, vooraan in 't Bosch;.... ze zeiden oneerbiedige dingen.... Een hoorde ik zeggen: „Wat heb je er aan,” — hij meende de Koningin, moeder! — „je hebt er nooit voordeel van!”.... 'k Ben stilletjes achter 'em omgelopen; ik heb mijn worst in zijn zak gestopt en hem toegeroepen: „Daar, man, eet die maar — op de gezondheid van de Koningin; als we geen Koningin hadden, dan had jij nu geen worst!”.... Ze begonnen hard te lachen, maar ik ben gauw weggelopen.... Was het *heel* dwaas, moeder?”

„Dwaas?” Moeder vond het zeker *niet* dwaas, want als eenig antwoord drukte ze den kleinen Oranjeklant aan haar hart. . . . Maar toen zij alleen was, moest ze toch lachen om 't geval.

Wie er ook hartelijk om lachte was Grootje, aan wie vrouw Winkelaar nog denzelfden avond 't heele verhaal kwam doen. „Mijn Jan had er braaf schik van en hij zei, dat 't toch wel aardig was geweest om dien kleinen jongen zoo in vuur te zien over zijne Koningin!” besloot zij. — Want de zoo onverwacht met een worst begiftigde was niemand anders geweest dan . . . háár man! —

Op verschillende plaatsen van ons Vaderland werd dien dag feestgevierd; — ook in dien afgelegen hoek op de hei, waarvan we in 't begin van dit boekje spraken.

Een jaar of vijf geleden was, niet ver van de armelijke hutten, een gebouwtje neêrgezet, heel eenvoudig en klein. Daarin waren een paar menschen komen wonen, die een hart hadden vol liefde tot den Heer en dáárom ook tot hunne medemenschen.

Zij kwamen den heibewoners het beste brengen, wat er is; het hoogste; het heerlijkste; — het Eéne Noodige: het Evangelie.

De man bezocht gezonden en kranken en wees hen op Hem, Die wil, dat álle menschen zalig worden. . . .

De vrouw verzamelde de kinderen om zich heen, leerde hen naaien, breien en andere nuttige dingen en sprak hen onderwijl van den grooten Kindervriend.

. . . . En wat ze aan aardse goederen bezaten, dat deelden ze mede aan degenen die het 't meest noodig hadden. . . .

O! er was oneindig veel geduld en toewijding noodig voor dezen arbeid der liefde, die langen tijd vruchteloos scheen te blijven . . . om dat geduld en die toewijding nog grooter te maken!

God was met hen; zij zetten het werk voort; . . . en eindelijk zagen zij er den zegen van.

Ook heden.

De heibewoners hadden *feestvieren* geleerd: Kerstfeest, Paasch-

en Pinksterfeest allereerst. . . . Maar ook op andere gedenkdagen verheugden ze zich: op hunne eigene — en op die van 't Vorstelijk Huis!

Ze wisten nu, dat — al woonden zij nog zoo achteraf, — zij toch een deel uitmaakten van 't geheel: dat zij behoorden tot het trouwe, fiere volk van Nederland; en onderdanen waren van eene Vorstin, die niets anders begeerde dan ook voor hen eene goede Koningin te zijn. . . . De kinderen voornamelijk kregen langzamerhand liefde voor hunne jonge Vorstin; dat ééne kleine hutbewoonstertje — nu óók een elfjarig meisje — was er wát trotsch op, dat ze net als 't Koninginnetje „Wilhelmina” heette en ook op 31 Augustus jarig was!

Wat hebben ze vandaag een schik gehad in „'t lokaaltje”, waar ze ter eere van den „Koninginnedag” onthaald werden op krentenbrood en chocolade! . . . Wat hebben ze — de jongens vooral — zitten luisteren naar de verhalen uit de Vaderlandsche geschiedenis, die „meneer” hun deed. . . . En gezòngen, dat ze hebben! — de meisjes vooral —; de Evangelist en zijne vrouw hadden eer van hunne moeite!

. . . De heibewoners bleven even arm als vroeger; hunne ziekten en kwalen werden niet weggenomen, maar voor enkele althans was 't een ander leven geworden in de laatste vijf jaar! — Met één oogopslag kon men dat zien: èn aan hun gelaat, èn aan hunne hut, èn aan hunne kinderen. . . . Hóóren kon men 't ook!

Ja, het Evangelie brengt altijd en overal: vrede en blijdschap, hoop en levensmoed!

XIII.

„We hebben tegenwoordig zoo'n zorg over onze kleine meid.” — Vrouw Winkelaar was even bij Grootje binnengeloopt en klaagde deze haar nood: „'t Is heupziekte, zegt de dokter, en we moesten haar zoo gauw mogelijk naar 't Kinderziekenhuis brengen; dáár zou ze beter geholpen kunnen worden dan bij ons thuis. . . .

Maar 't valt ons zwaar; . . . mijn man vooral, — want ze moet daar een heel poosje blijven. Hij staat er op 't kind zelf weg te brengen; . . . hij is dol op der — ze heet naar zen moeder, zie je! — 't Goeje mensch moest es weten, dat hij niet hebben wil, dat 't wurm gedoopt wordt; — wat zou ze daar een verdriet van hebben . . . net als ik!" . . .

„Je moet me maar eens gauw komen vertellen, hoe 't je kleine meid gaat; en wat dat andere betreft, doe jij maar, wat je kunt, en laat het overige aan God over," troostte Grootje, die terstond besloot ook déze zaak met haren besten Raadgever te bespreken. Als altijd ging vrouw Winkelaar bemoedigd van hare oude buurvrouw vandaan.

Een maand of drie later kwam zij weer bij vrouw Wolters oploopen — met zulk een stralend gelaat, dat Grootje verwonderd vroeg: „Wat is er met je gebeurd? is je kind weer thuis?"

. . . „k Ga er even bij zitten. . . . Neen, ze is nog niet weerom, maar ze komt nu toch gauw: zij is zooveel beter in den laatsten tijd. . . . Maar, er is iets anders, dat ik je vertellen wilde. . . . Je moet weten, vanmiddag gingen mijn man en ik samen — dat gebeurt anders nooit — naar 't Kinderziekenhuis, om naar 't kind te zien.

Ons lievertje zat overeind in haar helderwitte bedje; de zuster vlak bij haar. Zóó dat we de zaal inkwamen, riep ze: „Vader, moeder; bloemen! van die!" . . . ze wees naar 't portret van 't Koninginnetje, dat daar aan den muur hangt. . . . En wat

had ze in haar handjes? Een bosje viooltjes; . . . van die dingen die zoo lekker ruiken. — Nu mot je weten, Grootje, dat 't schaap dol is op een bloemetje!

. . . „Van die! van die!” riep ze maar, steeds met haar vingertje naar 't portret wijzende. „Zoo, lievertje, van die?” zeg ik, om der maar gelijk te geven, maar 'k bleef zitten; — mijn man keek 't venster uit. Daar was ze niet meê tevreden! hij was zoo goed niet of hij moest vlak voor den muur gaan staan en 't portret bekijken. . . . Toen liet ze hem de bloempjes ruiken en riep alweer: „Van die!”

„Wat meent het kind toch?” zei Jan. De zuster was juist niet in de buurt; ze was bezig met een ander kindje, vooraan in de zaal. . . . Maar eer we weggingen, vroeg ik het haar. Zij vertelde me, dat onze Koninginnen dien eigen morgen een mand vol viooltjes hadden gestuurd voor de zieke kindertjes; dat deden zij wel meer. „Da's aardig; hoor je 't, Jan!” zeg ik; me man zei niemendal; . . . ik schaamde mij voor de zuster en trok 'm gauw meê.

Op straat zei hij nog niets.

Maar — of 't spul sprak, — toen we in de Zeestraat kwamen; wie komen daar achter ons aanrijden? Hare Majesteiten, allebei nog wel; — ze kwamen van Scheveningen. En wát doet mijn man? . . . Hij blijft eerbiedig staan — 't is waar, wat ik je vertel! — en neemt zóó diep zen pet af, wat ie anders nooit doet, dat ik van schrik vergeet naar de Koninginnen te kijken; ik had ze wel ereis graag goed willen zien; ik kom zoo weinig op straat!

En ze waren al lang voorbij, — toen stond Jan daar nog met zen pet in de hand. „Man,” zeg ik, „zet nou je pet maar weer op.” . . . De menschen keken zoo naar ons, zie je! Hij veegde zen ooggen af met zijn mouw. . . . Ik deê net of ik 't niet zag en liep stilletjes door.

. . . „Vrouw!” zeit ie opeens. „'t Is een raar gevoel, als die hooge menschen je eigen kind bloemetjes gaan sturen; — een raar gevoel. . . . Je gaat secuur van ze houden!”

„Zoo gaat ie goed!” dacht ik; want dat was voor hem al heel veel. Menschlief! wat heb ik dikwijls angsten uitgestaan, als we Zondags zoowel eens een straatje omgingen en dan de Vorstinnen tegenkwamen; ternauwernood tikte hij aan zen pet.... en hij had er heelemaal geen gevoel van.

Toen we thuiskwamen, zei ik nog niks. Maar een uurtje geleden — we zaten rustig bij elkaar, voordat hij weer naar zijn werk ging, — kwam *ik* los. „Man,” zeg ik, „je bent een beste man en ijverig ook;” — want, Grootje, hij werkt zoo hard! — „van huisuit ben je nooit zoo’n sociaal geweest, die in kerk noch kluis komt: denk maar ereis aan je moeder (dat’s zijn zwakke puntje, weet je);.... maar voor mij was ’t *nu* juist een *sterk* puntje. „Je vindt het zoo aardig,” zeg ik, „dat de Koninginnen ook aan jouw kind een bosje bloemen gestuurd hebben; het doet je goed, dat zij zich met je kind bemoeien — al is ’t maar heel in de verte! Nu ken ik Iemand, je moeder kende Hem ook, Die ons lieve meisje haar leven lang wil verzorgen en bewaren — ook als wij er niet meer zijn; Die haar en ons daarvan een *zichtbaar* teeken wil geven, zoodat we ’t nooit kunnen vergeten. Ik meen onze Heiland, Jan; Hij wil haar bij den naam noemen, haar o! zoo dicht naderen in den doop.” „Vrouw,” zegt ie. „Ik begrijp al, waar je naar toe wilt. Zou jij dan bij ’t doopen net zoo’n gevoel hebben, als ik daarstraks bij die beketjes?”

„Ja,” zeg ik; „maar ’t is alleen nog oneindig veel hooger en heerlijker. Want, — nu vaar ik voor dezen éénen keer in jouw schuitje, maar ik meen het toch héél anders! — onze geëerbiedigde Koninginnen zijn menschen van gelijke beweging als wij, en die bloemetjes verleppeu weer! Maar onze Heer is de Koning der Koningen, — en wat *Hij* geeft, dat geeft Hij voor de *eeuwigheid*. Ik hoop, dat jij dit eenmaal net zóó zult voelen!” En wat antwoordt ie me nou, buurvrouw?”

„Ik dèrf ’t niet raden!” zei Grootje.

„Laat jij ’t wurm maar doopen, hoor! als ze thuiskomt; ’t kan

me niks schelen!" En nu ben ik op weg naar onzen dominee, — dáárom ben ik zoo blij en zoo dankbaar!"

XIV.

Koningin Wilhelmina groeide voorspoedig op onder de teedere zorgen harer Moeder en Zij werd door God gespaard en bewaard.

Wat 't volk nooit genoeg hooren kon was dit: dat in welke schoone streken van 't buitenland de jeugdige Vorstin ook vertoefde, Zij toch altijd blijde was naar *Holland* terug te keeren.

„Hoor je 't wel? Ze spreekt Hóllandsch!" was de verrukte uitroep van een vrouwtje, dat met vele andere toeschouwers op den weg stond langs den vijver achter 't Huis ten Bosch, en eenige woorden opving, die Hare Majesteit — onder 't schaatsenrijden — tot de Koningin Regentes richtte.

. . . . Toen in den loop der jaren verschillende gedeelten van ons *Vaderland* 't voorrecht hadden de beide Vorstinnen voor korteren of langeren tijd in hun midden te hebben, wedijverden de bewoners der steden en dorpen dan ook om door een feestelijke ontvangst te toonen, hoezeer men de komst der hooge Bezoeksters op prijs stelde. . . .

In dézen tijd ontving Annie van Merlen 't volgend briefje van haar nichtje Truus:

„Ik heb jelui Haàgje zoo vaak in feestdos gezien; kom nu ook eens onze stad bekijken op „Koninginnendag." Je zult je handen in elkaâr slaan, zoo feestelijk zal 't er hier uitzien, als onze Vorstinnen overmorgen komen! We wachten je bepaald." . . .

Annie slóeg de handen in elkaâr, toen Truus haar den volgenden dag „van den trein" haalde en ze samen al vast een wandelingetje maakten door de stad. Wat al guirlandes van groen en

bloemen — bijna huis aan huis! — om niet te spreken van de eerebogen;.... de vlaggen werden morgen pas uitgestoken!

„Dan is 't nog véél mooier,” zei Truus. „Van de illuminatie morgenavond zal je ook opkijken; ja, ja, we kunnen 't hier ook wel!”.... Niet alleen de aanzienlijke buurten waren versierd, maar ook in de meer afgelegen wijken was geene moeite gespaard; daar zou menig lichtje branden, dat getuigde van veel liefde en opoffering.

.... De groote dag brak aan. Jammer, dat het weder niet zoo heel gunstig was en tegen den middag al donkerder en donkerder werd. Maar aan de geestdrift, waarmede de Vorstinnen ontvangen, en — wáár en wánnéer zij zich vertoonden, — telkens weder begroet werden, schaadde dit niet.

Tegen den avond scheen het wel of er een onweder kwam opzetten;.... toch gingen Oom, Truus en Annie er moedig op uit, om de schitterende verlichting in oogenschouw te nemen. 't Was dan ook wel de moeite waard! De volte en de drukte waren onbeschrijfelijk; honderden — ja duizenden misschien — bewogen zich in] de straten, meest in den omtrek van 't gebouw, waar de Vorstinnen verblijf hielden.

Zij waren juist gekomen op den hoek van eene vrij nauwe straat, — een waar kruispunt, — toen van den tegenovergestelden kant eene opgewonden zingende menigte kwam aanzetten. Van beide zijden drongen de menschen elkander op;.... 't was een gevaarlijk oogenblik!.... Daar kliefde een felle bliksemstraal de zwarte lucht! een ratelende donderslag volgde onmiddellijk; dikke regendroppels begonnen te vallen.

De feestvierenden stoven naar alle kanten. Zoo juist stond Annie nog naast Oom en Truus; nu zag zij ze nergens meer!

.... 't Stortregende. Verschrikt en niet wetend, wat te doen, — sloeg 't jonge meisje een zijstraat in om aan 't gedrang te ontkomen. Ze wist heg noch steg, en raakte hoe langer hoe verder van hare geleiders af.

• Weer een bliksemstraal!.... een knetterende slag!.... Ze

moest toch ergens zien te schuilen; maar waar? Zij was nu in een stil straatje gekomen en stond vlak bij eene kleine woning, voor welks eenig venster een paar flauwe lichtjes brandden. Daar de deur niet gesloten was, aarzelde Annie niet, maar trad binnen. Ze kwam in een donker gangetje; . . . bij 't licht van den bliksem zag zij, dat hierin verscheidene deuren uitkwamen; rechtuit was een trap. . . . Juist wilde zij aan de voorste deur tikken, — toen zij stemmen daarbinnen hoorde; onwillekeurig wachtte zij even.

Een schel kinderstemmetje vroeg: „Moeder, 't Koninginnetje is toch niet op straat in dien regen, hé?”

„Neen,” antwoordde eene andere stem. „Zij zal nu wel in huis zijn, wees maar niet bang.”

„Moeder! . . . zou ze 't weten, ons Koninginnetje, dat onze lichtjes zoo mooi branden? — Want ze branden immers mooi, niet? Als zij 't wist en als 't niet zoo regende, zou zij dan niet eens eventjes hierlangs komen om ze te zien?” . . .

„Zeker,” antwoordde moeder: „dat zou zij stellig doen, maar ze wéét het niet — en 't regent immers, hoor!”

. . . . Weer een lichtstraal, . . . de donder dreunde . . . nu meer in de verte.

Annie hoopte, dat 't kind wéér spreken zou.

„. . . . Moeder, zou ons Koninginnetje weten, dat we zoo dikwijls geen boterham hebben, omdat vader geen werk heeft; . . . dat broertje ziek is en mijne oogjes nog zoo'n pijn doen?”

„Neen, jongen, hoe kàn zij het weten? Maar dat behoeft immers ook niet: God weet het en Hij zal ons helpen.”

De stemmen zwegen geruimen tijd. . . . 't Onweder trok af; de regen hield op.

Annie besloot tòch aan de deur te tikken, om naar den weg te vragen. Eerst hoorde men haar niet; zij klopte nogmaals en trad het armoedige vertrekje binnen. Eene bleeke vrouw boog zich juist over een wiegje, waarin een kindje, al slapende, lag te kreunen. . . . Zij hief haar bleek gelaat op en staarde de onverwachte bezoekerster verwonderd aan.

„Ik ben van mijn gezelschap afgedrongen,” sprak Annie ophelderend. „’t Begon zoo geducht te onweeren, ik zag deze deur openstaan en schuilde in ’t gangetje. Ik wilde u vragen mij den weg naar de Gravenstraat uit te duiden. . . . Waar is het kind, dat ik daarnet hoorde praten?”

„Hier,” zeide de vrouw; ze bracht Annie bij eene bedstede, waarin een jongetje lag. „’t Is eene dame, die voor den regen schuilde, Jantje,” zei ze geruststellend; en dan zacht tot Annie: „Hij heeft het zoo op zen oogen, juffrouw, . . . maar hij stond er op, dat we die lichtjes zouden aansteken,” — zij wees naar een stuk of zes grove glazen op de vensterbank, waarin, op een dun laagje olie, brandende nachtpitjes rondreven! — „al kan hij ze zelf niet zien. . . . Toen de Koninginnen verleden jaar in Amsterdam waren — wij wonen nog kort hier — lag hij daar voor de oogen in ’t Gasthuis. De Koningin-Regentes bezocht dat juist en kwam ook bij zijn bedje. Zij legde de hand op zijn hoofdje en sprak vriendelijk met hem; . . . en al de zieke kinderen kregen uit naam van ’t Koninginnetje een mooie plaat. — Daar hangt de zijne! . . . Dit bezoek heeft hij nooit vergeten; . . . om hem plezier te doen — hij hield niet op, — heeft mijn man die lichtjes daar neergezet.”

Annie keek van de plaat aan den muur — een takje groen hing er boven! — naar de schamele verlichting in de vensterbank. Ze wachtte even, tot ze hare stem weer in bedwang had; . . . toen streek zij zacht over ’t hoofdje van ’t kind, en zeide zoo vroolijk als ze maar kon: „Je lichtjes branden prachtig, Jantje! op straat kun je ze al zien! Wat zouden de Koninginnen ’t aardig van je vinden, als zij ’t wisten!” . . .

In ’t donkere gangetje — op ’t punt van heen te gaan — vatte Annie de hand der vrouw, drukte daar een rijksdaalder in en zeide hartelijk: „Ik heb alles gehoord, wat het jongetje daarstraks vroeg, — wees er niet boos om — en ook, wat ge hem geantwoord hebt. God zàl helpen! . . . Misschien wil Hij ’t vandaag door mij doen.”

Zij liep haastig de deur uit; en, de aanduidingen der vrouw volgende, was zij weldra thuis.

Oom en tante waren in de grootste ongerustheid geweest over haar uitblijven; Truus niet minder. Na een paar vergeefsche tochten, wilde oom er nogmaals op uitgaan om haar te zoeken, toen zij daar heelhuids aankwam!

Haar verhaal werd met groote belangstelling aangehoord. — Gelukkig, dat zij uit voorzorg den naam van 't straatje onthouden had en ook den weg daarheen; . . . want allen waren 't er over eens, dat dit huisgezin geholpen moest worden.

Toen vader werk had, Jan en broertje versterkende middelen, en moeder zoo innig dankbaar en gelukkig was, zei de kleine jongen op zekeren dag: „Moeder, stuurt God wel eens engelen naar de menschen, om te zien wat ze noodig hebben?”

„Hij laat soms de menschen engelenwerk doen!” was moeders antwoord.

XV.

Wij kunnen ze niet zwijgend voorbijgaan, die gewichtige laatste dagen van October 1896, waarin onze Koningin belijdenis des geloofs aflegde en (24 October) met de woorden: „Zijt getrouw tot in den dood, en Ik zal u geven de kroon des levens,” (Openb. 2 : 10^b) werd bevestigd als lid der Ned. Herv. Kerk. Ook deze laatste plechtigheid — door den hofprediker geleid, — had plaats in 't Paleis, in tegenwoordigheid der Koningin-Regentes en enkele genoodigden.

Den daaropvolgenden Zondag nam de jeugdige Vorstin voor de eerste maal deel aan 't Heilig Avondmaal, dat bediend werd in de Kloosterkerk. . . .

De Heiland zegt: „Die Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor Mijnen Vader, Die in de hemelen is.” . . .

31 Augustus 1897.

Een vroolijke kinderschaar speelde en ravotte naar hartelust in den grooten tuin, achter de woning van Anna's ouders. 't Waren de leerlingen harer Zondagsschool, voor wie zij een feestje had aangelegd: ter eere van den 17^{en} verjaardag van Koningin Wilhelmina!

Aan lange tafels in de open lucht opgeslagen, werd het jonge volkje terdege onthaald. Eindelijk gingen ze, moe van 't pretmaken, in een kring zitten, — want Mr. van Merlen zou een verhaal vertellen! Ze zaten als muisjes zoo stil, toen hij begon:

. . . . Er was eens een Koning; lang, heel lang had hij geregeerd. Kort voor zijn dood liet hij zijn zoon bij zich komen; hij zag den vroolijken, levenslustigen jongeling ernstig aan en zeide: „Mijn zoon, 't zal niet lang meer duren of gij zult in mijne plaats Koning zijn. Gij zijt jong en sterk; ik ben oud, zeer oud; ik heb dus meer van 't leven gezien dan gij. Gij denkt, dat wanneer gij op den troon zult zitten, niets dan geluk, eer en roem uw deel zal zijn! Maar ik zeg u vooruit: als gij uw volk waarlijk liefhebt, dan wacht u een leven vol zorg en moeite! Ja, ik twijfel of er wel ooit een uur zal aanbreken, waarop gij u volkomen gelukkig gevoelt!”

De grijsaard zeide nog meer; maar zijn zoon begreep hem niet.

„Vader is oud en ziek,” dacht hij; „daarom heeft hij zulke sombere gedachten. Waarom zou ik niet gelukkig worden, heel, heel gelukkig?”

In den toren van zijn bureht liet hij een klokje hangen; hij nam zich voor dit, zoodra hij Koning was, zelve te luiden, telkens wanneer hij gevoelde, dat er niets aan zijne vreugde ontbrak en dat zou ontelbare malen 't geval zijn, dacht hij.

De oude vorst stierf en hij werd Koning. Er heerschte blijdschap in 't land: overal zag men eerebogen en vlaggen, groen en bloemen. 't Volk was trotsch op dien jongen, krachtigen Vorst en het riep:

„Heil ons! de Koning leve!” Vreemde gezanten kwamen om hem te huldigen. . . . En velen benijdden hem!

Maar 's avonds luidde het klokje niet.

Terwijl het volk feestvierde, was 't hart van den jongen Koning droevig en zwaar, want hij dacht aan zijn dooden vader en hoe lief hij hem had gehad, wiens plaats hij nu innam. . . .

Dagen gingen voorbij, maanden, jaren! Steeds hing het geluisklokje zwijgend en stil in den slottoren; 't zijden koord bleef onaangeroerd. . . .

Hij was een *goed* Koning; hij had zijn volk lief. — Hoe kon hij nu volkomen gelukkig wezen, wanneer hij zag, dat in zijn rijk zoovelen waren, die vergingen van honger en kommer, die verteerd werden door ziekten en rampen van allerlei aard. Had hij er enkelen geholpen, — dan straalde zijn oog! Maar weer kwamen er anderen, nóg zwaarder beproefd, die hij niet kòn bevrijden van den last die hen drukte; en in de eenzaamheid boog hij 't hoofd en weende. . . .

Eens, ja! toen was hij onuitsprekelijk verblijd: hij had een vriend gevonden, dien hij liefhad en vertrouwde met zijn gansche hart. „Nu lui ik mijn klokje!” riep hij. . . . Daar treedt een zijner raadslieden op hem toe en fluistert hem in: „Vorst, uw vriend, op wien gij leundet en steundet, — hij heeft u laaghartig verraden en verlaten!”

Dien dag kwamen er velen; en ze zeiden den Koning veel schoons en veel heerlijks. . . . Maar 's avonds luidde het klokje niet.

In den vorstelijken burcht zat de jonge Koning; hij weende! Want hij dacht aan zijn vriend, die hem bedrogen had.

Hij werd een *rijk* Koning; hem behoorden bosschen en landerijen; zilver en goud had hij in overvloed. . . . En kon hij niet alle armoede wegnemen, er kwam een tijd, dat zijn volk vrij en gelukkig scheen. . . . Op een avond stond hij aan 't venster van zijn slot: hoe vredig lag dat landschap daar voor hem! Neen, zijne zorgen waren niet tevergeefs geweest; was er ergens een gezegender volk dan het zijne? Kom, hij zal luiden, luiden! Zijne

onderdanen zullen weten, dat hun vorst zich verheugt in hun voorspoed, „dat hij zich volkomen ge. . . .” Maar — wat is dat? Een rookwolk daarginds! nog een nog een! Daar verdringt zich een schare angstige landlieden op 't slotplein, en zij roepen: „Heer Koning! heer Koning! ach help ons: de vijand viel in 't land. . . . Onze woningen zijn het, die gij daar brandende ziet. . . . Ach help ons!”

Hun vorst is niet doof voor hunne smeekbeden; hij is ook een *dapper* Koning. Hij laat het koord los en grijpt zijn zwaard; hij gordt zijn harnas aan en verzamelt zijn leger. . . .

Zij trekken op ten strijde; . . . zij werpen zich op den vijand . . . en blijven overwinnaar.

Op zijn krijgsros, omstuwde door zijne dappere soldaten, keert de Vorst naar zijn burcht terug.

„Leve de Koning: onze redder!” roepen allen. . . . Hij buigt en glimlacht. . . .

Maar 's avonds luidde 't klokje niet; . . . want 't hart van den overwinnaar was droevig en zwaar. . . . Hij dacht aan de verwoeste wijnbergen, aan de vertrapte landerijen; hij zag de tranen der weduwen en weezen van de gevallenen in den strijd, hij boog het hoofd — en weende. . . .

Zijn haar werd grijs, zijn gang wankel; zijne oogen werden dof; zijne knieën knikten, zijne handen beefden. . . . Hij was oud en moe; . . . 't bestaan van dat zwijgende klokje had hij bijna vergeten. . . .

Bleek en krachteloos lag hij op zijn legerstede; zou hij sterven zonder als Koning volkomen gelukkig te zijn geweest?

Wat hoort hij daar? . . . Snikken en jammerklachten! . . . Welke nieuwe onheilen bedreigen zijn arm volk?

„Wie weenen daar?” vraagt hij zijn' ouden lijfknecht.

„'t Zijn uwe kinderen, heer Koning; 't is uw volk, dat weeklaagt en schreit. . . . Ze zeggen, dat hun vader van hen heengaat, . . . en die vader zijt gij!”

Een glans van blijdschap komt op 't bleeke gelaat van den stervenden vorst.

„Mijne kinderen!” herhaalt hij. „Als zij mijne kinderen zijn, laat ze dan hier komen!”

De volksschare stroomt binnen; snikkend knielen zij voor zijn legerstede neder; ze zijn gekomen om hem voor 't laatst te zegenen, dien Koning van hun hart.

De glans op 't bleeke gelaat wordt sterker en sterker; de doffe oogen schitteren.

„Hebt gij mij zoo lief?” vraagt hij telkens weder.

Hunne tranen en zuchten zijn 't welsprekendst antwoord.

.... Liefde omringt hem; enkel liefde!

De Koning rijst op; zijne hand zoekt het koord. Hij grijpt het, en hij luidt! luidt! luidt!!

Terwijl de heldere reine tonen van 't klokje alom zijn geluk verkondigen, blaast de Vorst den laatsten adem uit.

„Straks zal ik jelui zeggen, wat wij uit dit verhaal kunnen leeren,” ging Mr. van Merlen voort. „.... Maar eerst wil ik nog iets vertellen van een anderen Koning, dien jelui allen kent: Gods Woord spreekt van hem. Hij was nog heel jong, toen hij geroepen werd om te regeeren, en hij zag zeer tegen die taak op, want zijn gansche hart begeerde zijn volk goed te doen. Die jonge Koning was Salomo. De Heer verscheen hem in den droom en zeide: „Begeer wat Ik u geven zal!” Hij antwoordde: „Geef mij wijsheid, Heer, om Uw volk te richten, want ik ben nog zoo jong en Uw volk is groot.” De Heer had behagen in deze bede en zeide: „Omdat gij niet begeerd hebt rijkdom en heerlijkheid, zoo zal Ik u dit alles geven!”

.... Kinderen! spoedig, heel spoedig — 't volgend jaar, zoo God wil, zal de dag aanbreken, waarop onze jonge Koningin zelfstandig zal optreden om het Nederlandsche volk te regeeren. Uit mijn eerste verhaal hebben wij kunnen zien, hoe de liefde des volks het geluk des Konings is, omdat hun lijden zijn lijden is; uit de geschiedenis van Salomo zagen wij, hoe heerlijk het is met den Heer te beginnen!

.... Nu, aan liefde zal het onze Koningin Wilhelmina zeker niet ontbreken; de liefde die wij Haar toedragen, is driehonderd jaren oud! En, Godlof! onze lieve Koningin kent den besten Vader, den trouwsten Vriend, den Trooster der bedrukten, den machtigsten Koning; — Die, telkens als de zorgen groot worden, Haar zal toefluisteren: „Vrees niet, Ik zal u leeren van den weg, dien gij gaan zult; Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn!”

Met den Heer beginnen; met Hem voortgaan; in Hem eindigen: dat is het gelukkigste leven, dat zich denken laat!

En nu nog dit. Als ons een werk te doen wordt gegeven, waarvan veel afhangt, waaraan wij ons met hart en ziel wijden, — dan zien wij het o! zoo graag voltooid.

.... Niet ieder kan op aarde 't werk afmaken, dat God hem of haar te doen gaf. Maar, blijven beide onze Vorstinnen gespaard, dan zal op dien heugelijken dag van 't volgend jaar *dit* het onuitsprekelijk voorrecht van onze Koningin Regentes zijn, dat Zij zeggen kan: „Zie, Heer, nu is mijne taak afgedaan. Hier is dan het Kind, dat Gij mij en het volk van Nederland gegeven hebt! Ik heb Haar geleerd op U te vertrouwen; — nu geef ik Haar geheel aan U over: leid en bewaar Gij Haar!”

God zegene onze geliefde Regentes voor alles, wat Zij in die acht jaren voor ons deed; voor alles, wat Zij nog voor ons zal doen, zoolang God Haar 't leven laat.”

.... En nu, kinderen, wie roept met mij mede:

Leve de Koningin!!

Leve de Koningin Regentes!!

Zij hadden zich lang genoeg stil gehouden, — en riepen het uit volle borst: twee driemalen!

Daarna zette mevrouw zich voor 't orgel, en ze zongen tal van Vaderlandsche liederen, met en zonder begeleiding. „'t Vlaggelied” en „'t Wien Neerlandsch bloed,” en dat opgewekte „In naam van Oranje, doe open de poort” niet te vergeten!

En toen eindelijk 't uur van scheiden sloeg, — toen zeide Mr. van Merlen, dat al de kinderen 't volgend jaar weer mochten komen, en dat er dan nog een *véél grooter feest* zou zijn!

Wij nemen hiermeê afscheid van de familie van Merlen, en gaan dezen avond nog even bij Grootje aan.

Ze woont tegenwoordig in een alleraardigst huisje op den Loosduinschen weg; — bij Piet en zijne jonge vrouw!

In 't gezellige voorkamertje zit de oude vrouw in een leuningstoel. Ze is nu midden in de tachtig; heur haar is zilverwit, maar hare oogen staan nog even helder en vriendelijk.

Jaantje, hare nieuwe kleindochter, zit naast haar; Piet aan den anderen kant van de tafel.

„'t Slaat zes,” zegt Grootje eensklaps. „'t Is weér zes uur! Zeventien jaren is 't geleden, dat ik op *31 Augustus* die kanonschoten telde; toen was ik al oud en nu ben ik er nog. . . . Als ik denk aan *dien* avond. . . .”

Opnieuw kreeg Jaantje te hooren, hoe Piet binnengevlogen was, vol opgewondenheid over dat schieten in de Maliebaan; . . . en welk een Oranjeklant hij al van jongsaf geweest was! Zoo pratende, kwam Grootje vanzelf op den Oranjeboom, zijn eerste schilderstuk, dat, opnieuw gekleurd, in volle glorie aan den muur hing; — zij had er nooit van willen scheiden! „Want,” hield ze steeds vol, en zoo eindigde zij ook nu weér: „'t leven hangt aan mekaâr van kleinigheden, als je 't maar opmerken wilt! Dat Piet zoo vooruit gekomen is in de wereld, dat heeft ie, naast God, te danken aan dien goeden Mr. van Merlen. — Maar of die hem zou hebben voortgeholpen, zonder dien Oranjeboom, — dat staat nog te bezien!”

Een poosje later vervolgde Grootje: . . . „Nog één jaar, en dat zonnetje daar bovenaan zal gaan schijnen! God geve, dat Zij een zon mag blijven voor Nederland. . . . Piet, jongen, krijg jij den Bijbel eens en lees me Ps. 121 voor; . . . dáár staat het in!”

Piet wist niet, wát; maar hij deed wat zij vroeg, en las langzaam en duidelijk:

„Ik hef mijne oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulp komen zal. Mijne hulp is van den Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft.

.....
De Heer is uw Bewaarder, de Heer is uwe schaduw aan uwe rechterhand. De Heer zal u bewaren van alle kwaad, uwe ziel zal Hij bewaren. De Heer zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren van nu aan tot in der eeuwigheid.” —

„Amen,” zei Grootje, en ze vouwde de handen — Piet en Jaantje ook: — „Hemelsche Vader, als *dit* woord leeft in H^áár hart en in 't hart van Haar volk op *dien* dag, — dan komt álles goed!”

Zij meende dien Dag, waarop weer eene Afstammeling uit het aloud Oranjehuis zal zitten op den troon van Nederland; dien *zesden September 1898*, waarop heel een volk opnieuw dankend zal juichen:

't Blijft:

ORANJE BOVEN!
